

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Kohti uutta opetussuunnitelmaa

Lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön menetelmin

Sara Manninen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(5/2020)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Sara Manninen

Opinnäytetyön nimi: Kohti uutta opetussuunnitelmaa. Lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön menetelmin

Sivumäärä: 71 ja 3 liitesivua

Työn ohjaaja: Marjo Kolehmainen

Työn tilaaja: Jyväskylän Lyseon lukio

Uusi lukiolaisten hyvinvointia korostava opetussuunnitelma otetaan käyttöön vuoden 2021 elokuussa. Uudenlaisille hyvinvointia edistävälle työmuodoille lukioissa on nyt tarve. Tässä opinnäytetyössä tartuin edellä mainittuun tarpeeseen ja lähdin selvittämään lukiolaisten hyvinvoinnin edistämisen keinoja nuorisotyön menetelmin sekä lukion ja nuorisotyön yhteistyöllä. Tämä opinnäytetyö sisältää ajankohtaisia ja konkreettisia ehdotuksia, joita voidaan käyttää lukioiden paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa. Työn tilaajana toimii Jyväskylän Lyseon lukio.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka teoria rakentuu aiheen kannalta oleellisiin asioihin ja käsitteisiin, kuten meneillään olevaan lukiouudistukseen ja lukion uusiin opetussuunnitelman perusteisiin sekä kouluhyvinvointiin ja nuorisotyöhön. Opinnäytetyössä yhteisöllisyys, osallisuus ja toiminnallisuus, sosiaaliset suhteet sekä ulkoiset ja materiaaliset järjestelyt nähdään kouluhyvinvoinnin ulottuvuuksina. Keräsin kehittämistyön aineiston haastattelemalla Jyväskylän Lyseon lukion opetus-, opiskeluhuollon ja hallinnon henkilöstöä sekä Lyseon ja Schildtin lukioissa toimivia yhteisöpedagogiharjoittelijoita. Haastattelut analysoin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Opinnäytetyön tuloksista nousi selkeästi esiin ennaltaehkäisevän työn merkitys lukiolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi, sillä ennakoivalla toiminnalla voitaisiin ennaltaehkäistä yksinäisyyttä ja nuorten pahoinvoinnin kehittymistä. Sitä kautta ennaltaehkäisevällä työllä on myös yhteiskunnallisen järjestelmän kannalta suuri merkitys, sillä on huomattavasti halvempaa kohdentaa voimavaroja ennaltaehkäisevään kuin korjaavaan työhön. Tutkimustulosten mukaan erityisesti yhteisöllinen toiminta, sosiaaliset suhteet, opiskelijoiden osallisuus, matalan kynnyksen kohtaaminen ja läsnäolo, uudet työmuodot sekä monialainen yhteistyö edistävät lukiolaisten hyvinvointia.

Hyvinvointia edistävien konkreettisten asioiden ei tarvitse olla suuria tai kalliita vaan ne voivat olla pientä ennaltaehkäisevää toimintaa. Kuitenkin toimintaa toteuttamaan tarvitaan ihmisiä ja toiminta täytyy resursoida ja päätökset on tehtävä hallinnon tasolla. Tutkimuksen tuloksien perusteella voidaan nähdä tarpeelliseksi pilotoida esimerkiksi hanketta, jossa nuorisotyöntekijöitä olisi lukion arjessa mukana päivittäin.

Asiasanat: hyvinvointi, yhteisöllisyys, osallisuus, lukio, nuorisotyö

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

Author: Sara Manninen

Title: Towards a new curriculum. The progression of the well-being of highschoolers by means of youth work.

Number of Pages: 71 and 3 attachment pages

Supervisor(s): Marjo Kolehmainen

Subscriber(s): Lyseo Highschool of Jyväskylä.

The new well-being progressive curriculum is to be instated in August of 2021 in all highschools. The need for innovative and progressive work models at this time is vast. This thesis is focused on the above mentioned need as i researched ways youthwork and highschools can bring a rise to students' well-being, both in collaboration and individually. This thesis includes relevant and concrete suggestions which may be considered in the drafting of highschools' local curriculum. The subscriber of this thesis is Lyseo Highschool of Jyväskylä.

This thesis is an in-depth research and analysis with a theory based strongly on relevant and appropriate terms and subjects, such as the reformation of the high schools in question, contemporary curriculum, well-being of students as well as present-day youth work. The research showed that communality, student involvement, social relationships, as well as external and material arrangements are perceived as achievable factors in the well-being of students. Research material was obtained by interviewing staffmembers and administrators of Lyseo Highschool as well as community educators from both Lyseo and Schildt Highschools. Responses were analyzed using directed content analysis.

The results of this analysis show the importance of preventional measures in developing the well-being of students. The development of emotions such as lack of belonging and anxiety can be avoided through the use of such measures. The importance can also be seen from a societal standpoint, with preventive measures proving substantianally more affordable and cost-efficient than corrective measures. The research showed that communal behaviour, social relationships, student activity and presence, open and multi-professional communication, updated and innovative work models, as well as multi-professional collaboration are all progressive factors of students' well-being.

Well-being progressive actions, measures and work models do not necessarily have to be vast or costly. Smaller preventative measures have been proven as effective, but resources and man-power must be made available and the decisions must be made by appointed officials on an administrative level. Test results show the need to a possible pilot program or project in which the daily presence of youth workers will be seen in high schools.

Keywords: well-being, communality, involvement, highschool, youth work

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TILAAJAN ESITTELY, TYÖN TARVE JA TAVOITTEET	8
2.1	Jyväskylän Lyseon lukio – tilaaja	9
2.2	Työn tarve ja tavoitteet	11
3	LUKIOUUDISTUS	13
4	KOULUHYVINVOINTI	18
5	NUORISOTYÖ HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ	24
5.1	Nuorisotyö koulussa	30
6	KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	37
6.1	Aineiston hankinnan menetelmälliset valinnat	38
6.2	Haastattelut	39
6.3	Analyysimenetelmät	41
7	TULOKSET	42
7.1	Nuorisotyöntekijän rooli hyvinvoinnin edistäjänä lukiossa	43
7.1.1	Yhteisöllisyyden edistäjänä ja osallisuuden mahdollistajana	43
7.1.2	Opetushenkilökunnan apuna ja ryhmäyttäjänä	46
7.1.3	Uusien työmuotojen tuojana	49
7.1.4	Matalan kynnyksen kohtaajana	50
7.1.5	Yksinäisyyden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä	52
7.1.6	Neuvonantajana ja ohjaajana	55
7.1.7	Pysyvänä toimijana	56
7.2	Lukion ja nuorisotyön yhteistyö	57
7.2.1	Työn koordinointi ja tavoitteiden seuranta	58
7.2.2	Näkyväksi ja tunnetuksi tekeminen	60
7.2.3	Työn resurssointi	61
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	63
8.1	Konkreettiset kehittämis ehdotukset	64

9	POHDINTA.....	68
9.1	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	68
9.2	Itsearviointi.....	69
9.3	Työn yhteiskunnallinen merkitys.....	70
	LÄHTEET.....	72
	LIITTEET.....	78

1 JOHDANTO

Viime vuosina lukiolaisten hyvinvointiin on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Vuoden 2017 keväällä alkoi lukiouudistus, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen. Lukiouudistuksen myötä lukiolaki ja lukion opetussuunnitelman perusteet uudistettiin. Uusi laki tuli voimaan vuoden 2019 elokuussa. Opetushallituksen 2019 julkaisemien lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta lukioissa laaditaan ja otetaan käyttöön uudet opetussuunnitelmat elokuussa 2021. (Opetushallitus 2020a.) Lukiouudistuksen keskeiset tavoitteet mukailevat vuosille 2020–2023 laadittua valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma VANUPO:n linjauksia. Lukiouudistuksen kohdalla erityisesti linjaukset syrjäytymisen ehkäisystä ja osallisuuden vahvistamisesta viittaavat vahvaan ennaltaehkäisevään ja osallistavan työn tarpeeseen. (OKM 2020d, 8.) On syytä pohtia, voidaanko nuorisotyön menetelmin edistää hyvinvointia tuomalla ennaltaehkäiseviä osallisuutta vahvistavia nuorisotyön muotoja lukiokoulutuksen piiriin. Tärkeää on myös tutkia, miten nuorisotyötä toteutetaan vaikuttavasti yhteistyössä oppilaitoksen kanssa.

Koulut ja oppilaitokset ovat suuri osa nuorten elämää. Ne ovat juuri se paikka, jossa nuoret viettävät suurimman osan nuoruudestaan ja eniten aikaa päivästänsä. Ne ovat siten myös paikka, jonne monien nuorien ongelmatkin liittyvät. Koulupäivän sisällä voi tapahtua esimerkiksi kiusaamista ja syrjintää. Haasteita voivat luoda myös sosiaaliset suhteet kouluympäristössä, oppimisen vaikeudet tai esimerkiksi opiskeluun liittyvät taloudelliset vaikeudet.

Viimeisen kuluneen viiden vuoden nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja sekä yhteisöpedagogi opintojeni aikana olen huomannut kiinnostukseni erityisesti kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön. Opintojeni aikana olen suorittanut harjoittelujaksosia peruskoulun puolella ja lukiossa sekä nuorisokodissa ja erilaisissa yhdistyksissä, joissa tehdään aktiivisesti yhteistyötä koulujen kanssa. Suoritin yhteisöpedagogi opintoihini liittyvän viimeisen ammatillisen harjoitteluni Jyväskylän Lyseon lukiossa vuoden 2019 keväällä. Harjoitteluni kesto oli kokonaisuudessaan noin kolme kuukautta, maaliskuun puolivälistä toukokuun loppuun. Harjoittelussa työtehtäviini ja tavoittei-

siini kuului erityisesti opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen ja yhteisöllisyyden lisääminen lukiossa. Keskeiset tehtävät harjoittelussani sijoittuivat lukio-opiskelijoiden ryhmäyttämiseen, tutortoiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen, sekä käytännön toteuttamiseen. Harjoitteluni aikana tein monipuolisesti töitä eri ammattiryhmien ja yhteistyötahojen kanssa oppilaitosorganisaation sisällä.

Harjoitteluni aikana pidin yhteistyössä liikunnanopettajan, kuraattorin ja psykologin kanssa hyvinvointikurssia opiskelijoille. Eräällä hyvinvointikurssin tunnilla aiheena oli arjenhallinta ja stressi. Tunnilla teimme muun muassa arjenhallintaan liittyviä tehtäviä ja keskustelimme stressistä. Opiskelijoiden puheista välittyi selkeästi se, kuinka kuormittuneita he olivat. Huomasin tuolloin myös, kuinka erään opiskelijan poskille vierähtivät kyyneleet. Silloin ymmärsin, kuinka tärkeän aiheen äärellä olimme. Yhtenä päivänä teetin opiskelijoille unelmakarttatyöskentelyä. Opiskelijat saivat vapaaehtoisesti tulla koulupäivän sisällä vapaa-ajallaan tekemään unelmakarttaa, jonka aiheena oli syrjäytymisen ehkäiseminen. Opiskelijat leikkasivat aikakauslehdistä kuvia ja tekstejä, liimasivat näitä kartongille sekä kirjoittivat ja piirsivät kartongille asioita, jotka heidän mielestään voisivat ehkäistä syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Eräs opiskelija viihtyi hyppytunnillaan pitkän tovin askartelemassa unelmakarttaa ja saimme samalla aikaan hyvän ja syvällisen keskustelun aiheesta. Opiskelija kertoi tuolloin minulle kokeneensa yksinäisyyttä ja ettei ole oikein saanut lukiossa kavereita.

Harjoitteluni aikana lukiossa havaitsin useita mahdollisuuksia nuorisotyön tehtäviksi. Sain olla pioneerina Jyväskylän Lyseon lukion historiassa katsomassa lukiomaailmaa tulevan yhteisöpedagogin ja nuorisotyön ammattilaisen silmin. Suuri lukio, jossa on paljon opiskelijoita sekä hyvät ja nykyaikaiset tilat, oli mielestäni ihanteellinen ympäristö nuorisotyön tekemiselle. Näiden kokemuksien ja ajatuksien myötä myös opinnäytetyöni sai alkunsa. Opinnäytetyön aihe oli minulla pohdinnassa jo harjoitteluni aikana, mutta lopullinen idea syntyi vasta myöhemmin, kun olin ensin kartoittanut eri vaihtoehtoja ja keskustellut opinnäytetyöni ohjaajan Marjo Kolehmaisena ja työni tilaajan kanssa. Työn tilaajana toimii Jyväskylän Lyseon lukio. Kehittämistyöni tavoitteena on selvittää, miten lukiolaisten hyvinvointia voidaan edistää nuorisotyön menetelmin ja millaisella lukion ja nuorisotyön yhteistyöllä. Työni tuottaa konkreettisia kehittämis ehdotuksia osaksi lukioiden paikallista opetussuunnitelmaa.

Opinnäytetyöni sisältää yhdeksän päälukua. Johdannon jälkeen luvussa kaksi kerron työni tilaajasta Jyväskylän Lyseon lukiosta ja esittelen työni tavoitteet, rajaukset ja tutkimuskysymykset. Luku kolme kertoo lukiouudistuksesta ja esittelee lukion opetus suunnitelman perusteiden keskeisimmät muutokset. Seuraavaksi avaan kouluhyvinvoinnin käsitettä muutaman teorian kautta. Esittelen myös nuorisotyön näkökulmaa hyvinvoinnin edistäjänä sekä nuorisotyötä koulussa. Luvussa kuusi esittelen haastattelut, joiden avulla keräsin kehittämistyöni aineiston ja kuvailen myös teoriasidonnaisen aineiston analyysin vaiheet. Luku seitsemän keskittyy tutkimuksen tuloksiin. Kahdeksannessa luvussa tullaan työn johtopäätöksiin ja esitän myös konkreettiset kehittämisehdotukset osaksi lukion paikallista opetussuunnitelmaa. Viimeinen luku sisältää eettistä pohdintaa, tutkimuksen luotettavuuden arviointia sekä itsearviointia ja ajatuksia työn yhteiskunnallisesta merkityksestä ja jatkokehittämisaiheista.

2 TILAAJAN ESITTELY, TYÖN TARVE JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerron työni tilaajasta Jyväskylän Lyseon lukiosta ja esittelen näkökulmia aiheen valinnasta sekä työn tarpeellisuudesta. Esitän myös työni kehittämiskysymykset ja tavoitteet, jotka liittyvät lukiolaisten hyvinvoinnin tukemiseen koulussa nuorisotyön menetelmin monialaisesti työskennellen.

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Jyväskylän Lyseon lukio. Lyseon lukio on suuri, noin 1200 opiskelijan lukio, joka työllistää 75 opettajaa. Lisäksi Lyseossa työskentelee Jyväskylän kaupungin palkkaamaa opiskeluhuollon henkilöstöä ja Jyväskylän koulutus kuntayhtymä Gradian palkkaamaa henkilökuntaa. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, johon keräsin tutkimusaineiston haastatteleamalla. Haastattelin Lyseon lukion henkilökuntaa ja yhteisöpedagogiharjoittelijoita Lyseon ja Schildtin lukioilla. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten lukiolaisten hyvinvointia voidaan edistää nuorisotyön menetelmin?
- Millainen koulun ja nuorisotyön yhteistyö edistää lukiolaisten hyvinvointia?

2.1 Jyväskylän Lyseon lukio – tilaaja

Suomessa lukiokoulutusta määrittelevät muun muassa lukiolaki (714/2018), valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta (810/2018), Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista ja opiskeluhoitosuunnitelma. Lukiolla on Suomessa yleissivistävä opetus- ja kasvatustehtävä. (Opetushallitus 2020d, 13–16.)

Työni tilaajana toimiva Jyväskylän Lyseon lukio omaa vahvat akateemiset perinteet. Lyseo on perustettu vuonna 1858 ja on myös ensimmäinen suomenkielinen lukio. (Gradia 2020a.) Jyväskylän Lyseon lukio toimii Jyväskylän keskustassa Harjun kampuksella. Lyseon lukio, Schildtin lukio ja Jyväskylän aikuislukio siirtyivät vuonna 2010 Jyväskylän koulutuskuntayhtymän alaisuuteen, jolloin Jyväskylän kaupungin järjestämä lukiokoulutus siirtyi Jyväskylän koulutuskuntayhtymän järjestettäväksi. Jyväskylän koulutuskuntayhtymä on keskisuomalaisten kuntien omistama koulutuksen järjestäjä. Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukioiden lisäksi Jyväskylässä lukiokoulutusta järjestää Jyväskylän yliopiston ylläpitämä Normaalikoulun lukio. (Jyväskylän kaupunki 2017, 1.)

Koulutuskuntayhtymän vuonna 2015 toteuttaman lukioverkkouudistuksen myötä, Lyseon lukio, Sepän lukio ja Tikkakosken lukio yhdistyivät uudeksi noin 1 200 opiskelijan Jyväskylän Lyseon lukioksi. Myös Voionmaan lukio ja Cygnaeus lukio yhdistyivät ja syntyi uusi 1200 opiskelijan Schildtin lukio. Lyseon lukio ja Schildtin lukio kuuluvat näin ollen nykyään maamme suurimpiin lukioihin. Vuonna 2018 Jyväskylän koulutuskuntayhtymän organisaatio- ja nimiudistuksen myötä siihen kuuluvista oppilaitoksista alettiin käyttää yhteisnimitystä Gradia. Koulutuskuntayhtymän oppilaitokset tunnettiin aiemmin nimellä ao. Koulutuskuntayhtymä Gradiaan kuuluvat Gradia Jyväskylä ja Gradia Jämsä, Jyväskylän Lyseon lukio, Schildtin lukio ja Jyväskylän aikuislukio, joista käytetään yhteisnimitystä Gradia-lukiot sekä Gradian sisäiset palvelut, Gradia-kiinteistöt ja Gradia-ravintolat. (Gradia 2020b.)

Jyväskylän Lyseon lukiossa toimii kansainvälinen International Baccalaureate eli tutummin IB-linja, jonka päätteeksi suoritetaan maailmanlaajuisesti tunnettu ja arvostettu IB-ylioppilastutkinto. IB-linjalla opiskellaan englanniksi. Yleislinjan opiskelijat voivat myös valita joitain IB-linjan kursseja ja siten halutessaan syventää osaamistaan opiskelemalla esimerkiksi oppiaineita, joita ei suomalaisessa lukiossa ole tarjolla.

Yleislinjan ja IB-linjan lisäksi Lyseossa on tiimiopintoihin keskittynyt tiimilinja, johon haetaan yhteishaussa. Tiimilinjalla opiskellaan tiimeissä ja oppiaineita yhdistäen. Lyseossa on lisäksi kaksi opintopolkua, luonnontiedepolku ja yrittäjyyspolku, joihin yleislinjalla opiskelevat voivat hakeutua. Luonnontiedepolulla opinnot painottuvat luonnontieteiden ja matematiikan opiskelemiseen, kun taas yrittäjyyspolulla perustetaan oma yritys ja opitaan monenlaisia taitoja johtamisesta markkinointiin. Lyseossa on tarjolla myös ilmaisutaidon kursseja sekä erilaisia harrastusmahdollisuuksia kuten kuoro ja väittelykerho. (Gradia 2020a; Gradia 2020c.)

Lyseo on osa maailmanlaajuista Unesco-kouluverkkoa ja kansainvälisyys näkyy koulun arjessa. Lyseossa voi opiskella monia vieraita kieliä, osallistua kansainvälisyysprojekteihin ja lähteä opiskelijavaihtoon. Lyseolla on kumppanikouluja ympäri maailmaa ja opiskelijavaihtoa on muun muassa Espanjan, Saksan, Ranskan, Venäjän, Ruotsin, Iso-Britannian, Italian, Viron, Kanadan ja Afrikan maiden kanssa. (Gradia 2020a; Gradia 2020d.)

Suomessa lukion arvoperusta rakentuu demokratialle ja sivistysihanteelle. Suomalaisen sivistysihanteen mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat kulttuuria ja yhteiskuntaa. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen sekä rauhaan. Sivistys on muun muassa hyvien vuorovaikutustaitojen omaamista ja tietoon perustuvaa eettistä ajattelukykyä. Lukion arvoperustaa konkretisoi lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvattu laaja-alainen osaaminen. Lukion arvoihin kuuluu elämän, ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja loukkaamattomuus. Myös osallisuus, toimivuus ja yhteisöllisyys ovat tärkeitä, lukion kaikessa toiminnassa korostuvia arvoja. Lukio-opetuksen tavoitteena on edistää demokratiaa, hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Lukiossa arvostetaan erilaisuutta ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena. Lukiossa myös kannustetaan ihmisiä välittämään ja pitämään huolta toinen toisistaan. Lukion arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyssä. (Opetushallitus 2020d, 16–17.)

Lukion toimintakulttuuri näkyy lukioyhteisön kaikessa toiminnassa. Lukion uusissa opetussuunnitelman perusteissa määritellään, että toimintakulttuurin tulee olla lukiolaisen omaa aktiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa tukeva. Positiivista, oppimiseen innostavaa ja kestävästä tulevaisuutta edistävää toimintakulttuuria kehitetään yhdessä

opiskelijoiden, huoltajien, lukion henkilöstön ja yhteistyötahojen kanssa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan toimintakulttuurin tulee edistää myös opiskelijoiden osallisuutta opiskeluympäristön sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämiseen. (Opetushallitus 2020d, 20–22.)

2.2 Työn tarve ja tavoitteet

Viime vuosina mediassa on nostettu esille paljon lukiolaisten hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyviä kysymyksiä. Vuonna 2019 Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr:n tuottaman Lukiolaisbarometrin mukaan 40 prosenttia lukiolaisista ilmoitti kokevansa opinnot henkisesti raskaiksi. Lukiolaisista myös noin joka neljäs ilmoitti, että opintojen ja muun elämän yhdistäminen tuottaa heille jatkuvasti ongelmia. (Lukiolaisbarometri 2019a.)

Nuorten kokemasta yksinäisyydestä on viime vuosina ollut myös mainintaa. Lukiolaisbarometrin mukaan lukiolaisista noin joka viides kokee vaikeuksia luoda kontaktia ihmisiin tai solmia läheisiä ihmissuhteita. Myös noin joka kymmenes ilmoitti, ettei heillä ole tarpeeksi läheisiä ihmisiä elämässään. Noin 10 prosenttia lukiolaisista ilmoitti kokeneensa syrjintää ja kiusaamista ja muunsukupuoliset raportoivat kokeneensa näitä enemmän kuin miehet tai naiset. (Lukiolaisbarometri 2019b.)

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan yksinäisyyttä kokevien lukiolaisten määrä on noussut vuoden 2017 kouluterveyskyselyn tuloksista. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyyn vastanneista pojista 10,2% ja tytöistä 6,4% ilmoitti, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää. Luku on noussut vuoden 2017 kouluterveyskyselystä 0,8% kummankin sukupuolen osalta. (THL 2020a.)

Kehittämistyöni lähti liikkeelle ajatuksesta, miten lukiolaisten hyvinvointia voitaisiin edistää nuorisotyön menetelmin ja aihe rajautui keskustelussa työn tilaajan kanssa. Hyvinvointi on siis yksi opinnäytetyöni tärkeä lähtökohta. Hyvinvointi on käsitteenä kuitenkin hyvin laaja ja moniulotteinen. Etsiessäni vastauksia tutkimuskysymyksiini lukiolaisten hyvinvoinnin edistämisestä nuorisotyön menetelmin ja monialaisesti työskennellen, päätinkin aihetta rajatakseni ottaa tarkasteluun hyvinvoinnin käsitteen sijaan tarkemmin kouluhyvinvoinnin.

Opinnäytetyöni on nuorisotyölle merkittävä ja ajankohtainen. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ohjannut 5.3.2020 hyväksymilleen kuudelle nuorisotyön valtakunnalliselle osaamiskeskukseen rahoitusta VANUPO:n linjauksien pohjalta. Osaamiskeskusten tavoitteena on kehittää ja edistää nuorisoalan osaamista, sekä tukea asiantuntijuutta ja tiedonkulkua nuorisolain mukaisesti. Työhöni linkittyy erityisesti aiheeltaan uusi osaamiskeskus Nuoska, jonka painopisteenä on nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa. (OKM 2020a, 2020b).

Vuosille 2020–2023 hyväksytyn valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (2020d, 36–37) mukaan nuorisotyö tavoittaa valtaosan kohderyhmästään, kun työtä tehdään yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa. Nuorisotyö myös tarjoaa nuorille tukea sekä lisää kouluviihtyvyyttä ja nuorisotyön kautta voidaan myös helpommin puuttua kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvaan kiusaamiseen ja syrjintään. Nuorisotyön ja koulumaailman välistä yhteistyötä tulee VANUPO:n linjausten mukaan mallintaa, vahvistaa ja kehittää eri osa-alueilla, kuten esimerkiksi nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamisessa ja mielenterveyden tukemisessa.

Meneillään olevan lukiouudistuksen vuoksi työni on tulevaisuusorientoitunut, sillä työn tavoitteena on tuottaa konkreettisia kehittämissuunnitelmia osaksi Jyväskylän Lyseon lukion uutta opetussuunnitelmaa, joka otetaan käyttöön elokuussa 2021. Vuonna 2017 alkaneen lukiouudistuksen yhtenä tärkeimpänä tavoitteena on edistää lukiolaisten hyvinvointia. Lukiouudistuksen myötä uusi lukiolaki tuli voimaan viime vuoden elokuussa. (Opetushallitus 2020a.) Hyvinvointi on uudessa laissa tuotu nyt hyvin vahvasti esille. Uudessa lukiolaissa määritellään lukiokoulutuksen tarkoitus seuraavasti;

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. (Lukiolaki 714/2018, 2§)

3 LUKIOUUDISTUS

Tässä luvussa kerron lukiouudistuksesta ja erityisesti siitä, miten hyvinvointi on tuotu esille lukiouudistuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa.

Hallitus päätti lukiokoulutuksen uudistamisesta keväällä 2017. Eduskunta hyväksyi uuden lukiolain kesäkuussa 2018 ja laki tuli voimaan 1.8.2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet uudistettiin osana lukiokoulutuksen uudistamista. Opetushallituksen marraskuussa 2019 julkaisemien lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta lukioissa laaditaan ja otetaan käyttöön uudet opetussuunnitelmat elokuussa 2021. (Opetushallitus 2020a.)

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019 on Opetushallituksen määräys, jonka pohjalta koulutuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelmasta. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019 antaa yhteisen perustan paikallisesti laadittaville opetussuunnitelmille ja edistää opetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. (—) Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019 edistää lukiolain mukaista lukiokoulutuksen tarkoitusta tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi. (Opetushallitus 2020c.)

Lukiouudistuksen tavoitteena on lisätä lukion vetovoimaa yleissivistävänä ja korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona. Tavoitteena on vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Suomen halutaan menestyvän mahdollisimman hyvin tulevinä vuosikymmeninä ja lukiouudistuksella pyritään nostamaan kansakunnan koulutustasoa siten, että korkeakoulutettujen osuus 25–34-vuotiaiden ikäluokasta nousisi vuoteen 2030 mennessä 50 prosenttiin nykyisestä 41 prosentista. (Opetushallitus 2020b; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c.)

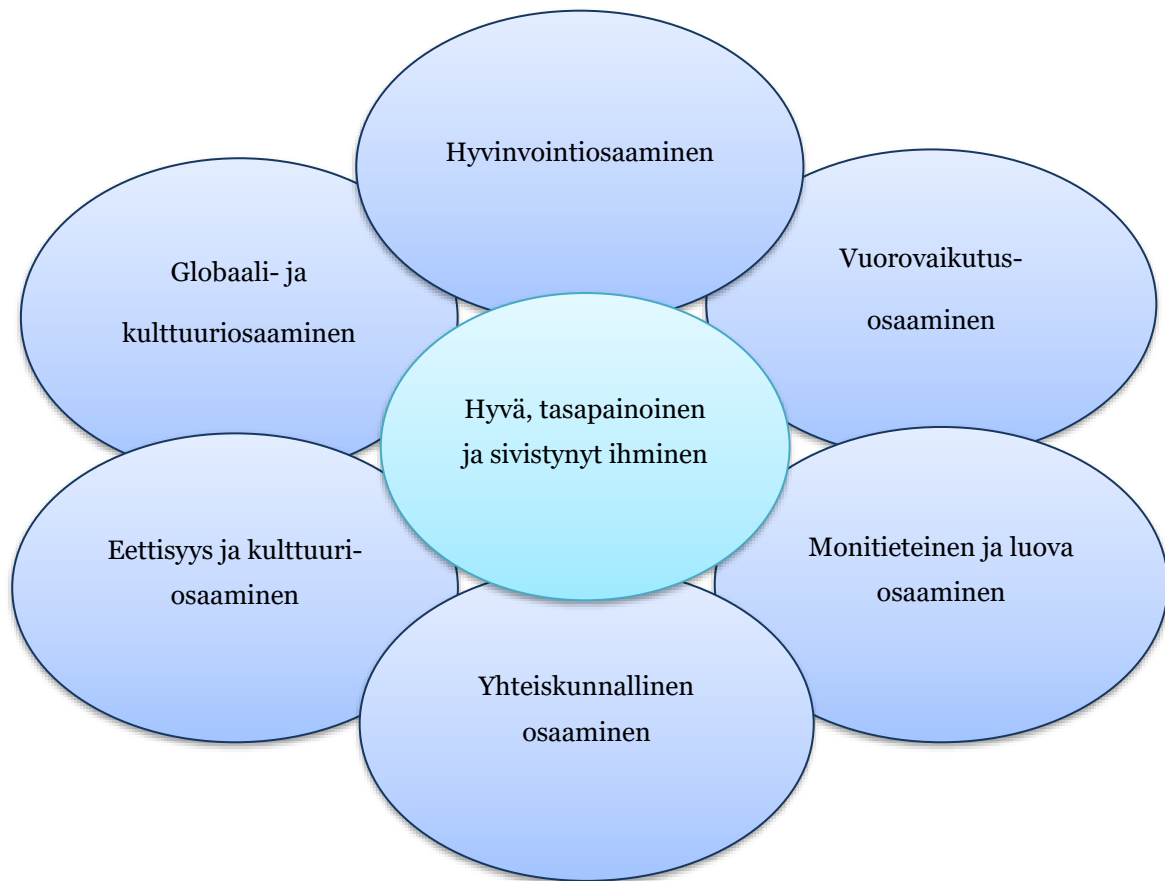
Lukiouudistuksen keskeisenä tavoitteena on myös edistää lukiolaisten hyvinvointia ja opiskelijoiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Opiskelumotivaation ja opintojen mielekkyyden lisäämistä tavoitellaan vahvistamalla opiskelijälähtöisyyttä ja opintojen henkilökohtaistamista. Lisäksi lukioiden toimintakulttuurin kehittymistä halutaan tukea opiskelijoita osallistavaksi ja yhteistyöhön perustuvaksi, monimuotoisemmaksi

sekä yksilön tarpeet huomioon ottavaksi. Yksilöllisemmät ja joustavammat opintopolut, ohjaus ja tuki, oppiainerajat ylittävät opinnot sekä korkeakouluysteistyö ovat keskeisiä keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. (Opetushallitus 2020a; Opetushallitus 2020b; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c.)

Suurimpina eroina aikaisempaan on, että lukion uudessa opetussuunnitelmassa laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat kaikkien oppiaineiden yhteiset tavoitteet sekä jatkossa opiskelijoille tarjotaan kattavampaa ja pitkäkestoisempaa opinto-ohjausta. Opinto-ohjaaja auttaa edelleen tulevaisuuden suunnittelussa ja siihen valmistautumisessa, mutta sen lisäksi opiskelijalla on jatkossa oikeus saada ohjausta ja tukea jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisessä myös valmistumisensa jälkeen. Opiskelijoille tarjotaan jatkossa myös erityistä tukea sitä tarvitseville. Jatkossa painottuvat entistä enemmän etenkin korkeakoulu-, kansainvälisyys- sekä työelämä- ja yrittäjyysyhteistyö sekä muut yhteydet ympäröivään maailmaan.

Laaja-alaisella osaamisella voidaan ajatella olevan lukiokoulutuksessa eheyttävä tehtävä, sen osa-alueiden muodostaessa kaikkien oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet liittyvät elämänhallintaan, kuten vuorovaikutus- ja oppimistaitoihin, sekä vastuulliseen vaikuttamiseen, kuten ympäristöön sekä yhteiskunnalliseen ja globaaliin osaamiseen. Laaja-alainen osaaminen tukee ja syventää lukiokoulutuksen tehtävää ja tarkoitusta opiskelijan kasvamiseksi hyvään yleissivistykseen, hyväksi tasapainoiseksi ihmiseksi ja aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Laaja-alainen osaaminen käsittää jatko-opintoihin, työelämään sekä kansainvälisyyteen tarvittavia tietoja, taitoja, arvoja ja asenteita. Se näkyy kaikissa lukion oppiaineissa niiden oman tiedon- ja tieteenalan lähtökohdista ja on keskeinen osa oppiainekohtaisia sekä oppiaineita yhdistäviä opintoja. Laaja-alainen osaaminen tukee opiskelijan elinikäisen oppimisen taitojen kehittymistä. Se tukee opiskelijan kriittisen ajattelun, ongelmanratkaisutaitojen ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Laaja-alainen osaaminen näkyy myös lukion toimintakulttuurissa. (Opetushallitus 2020d, 60.) Laaja-alainen osaaminen pitää sisällään kuusi osa-aluetta, jotka ovat kuvattuna seuraavassa kuviossa:

Kuvio 1. (Opetushallitus 2020d, 60.)

Globaali- ja kulttuuri-osaaminen antaa opiskelijalle hyvät kansainvälisyysvalmiudet ja opiskelija oppii niin sanotun maailmankansalaisen asenteen. Opiskelija oppii kulttuuriperintöjä, arvoja ja ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä sekä muita seikkoja, joiden pohjalle ihmisten kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat, niin lukiolaisen omassa arjessa kuin myös suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä lukioyhteisön ja yhteiskunnan moninaisuudesta. Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan kulttuurista moninaisuutta ja toimimaan sen puolesta. Opiskelija oppii myös toimimaan yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja eettisesti vastuullisten elintapojen edistämiseksi. (Opetushallitus 2020d, 60, 66–67.)

Hyvinvointiosaaminen on opetussuunnitelman perusteissa kuvattu opiskelijan kykyä tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan, syventää osaamistaan li-

sääntyvän itsetuntemuksen kautta ja rakentaa siten omaa identiteettiään. Hyvinvointiosaaminen kehittää opiskelijan valmiuksia tunnistaa hyvinvointia lisääviä tekijöitä. Opiskelija omaksuu iloa tuottavia toimintatapoja, jotka tukevat opiskelijan hyvinvointia. Opiskelija toimii edistäen omaa ja toisten hyvinvointia sekä turvallisuutta ja osallistuu näitä heikentävien tekijöiden, kuten esimerkiksi kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisemiseen. Opintoihin kuuluu myös tutustumista yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja globaaleihin keinoihin yhteisöjen ja ekosysteemien hyvinvoinnin edistämiseksi. (mt., 60, 62.)

Vuorovaikutusosaaminen on opiskelijan empatia- ja tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Opiskelija oppii ristiriitojen ja konfliktien käsittelyä, sovittelua ja rakentavaa viestintää. Hän saa kokea kuuluvansa lukioyhteisöön, jossa tulee kuuluksi omana itsenään. Opiskelija oppii myös kuuntelemaan muita, kunnioittamaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä miten toiset ilmaisevat niitä. Vuorovaikutusosaamisessa opiskelijat kehittävät kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan, jotka auttavat opiskelijaa tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä ratkaisujen etsimisessä. Vuorovaikutusosaaminen tukee opiskelijoita heidän toiminnalleen ja opiskelulleen asettamiinsa tavoitteissa. (mt., 60, 62–63.)

Monitieteinen ja luova osaaminen tukee opiskelijan ekologisten, eettisten ja esteettisten arvolähtökohtien pohdintaa. Opiskelija oppii erilaisia tiedonhankinnan tapoja, oppii arvioimaan tiedon luotettavuutta sekä käyttämään ja esittämään tietoa eri tavoin. Erilaisen tiedon tarpeellisuutta ja merkittävyyttä opiskelija oppii arvioimaan elämänhallinnan, opiskelun, työelämän ja jatko-opintojen sekä eri yhteisöjen kannalta. Oppiminen konkretisoituu opiskelijan tutustuessa korkeakouluopiskelun ja työssäoppimisen tapoihin rakentaa tietoa ja hyödyntää osaamista. Näin opiskelija myös vahvistaa oppimaan oppimisen taitojaan sekä valmiuksiaan jatko-opintoihin ja muihin elämänvaiheisiin. (mt., 60, 63.)

Yhteiskunnallisen osaamisen lähtökohtana ovat opiskelijan monimuotoiset osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset ja niiden reflektointi. Yhteiskunnallisen osaamisen myötä opiskelija sisäistää uudistumishenkisen ja yritteliään asenteen ja oppii suunnittelemaan tulevaisuuttaan sekä rohkaistuu ottamaan perusteltuja riskejä, sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia. Opinnot auttavat opiske-

lijaa omaksumaan aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden taitoja sekä ymmärtämään omaa rooliaan, vastuutaan ja mahdollisuuksiaan tukea demokratian toteutusta yhteiskunnassa. Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja rakenteita, jotka perustuvat demokraattiseen, oikeudenmukaiseen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Yhteiskunnallinen osaaminen tukee tällä tavoin myös opiskelijaa hänen suuntautuessaan jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaistoimintaan. (mt., 60, 63–64.)

Eettisyys ja ympäristöosaaminen on laaja-alaisen osaamisen osa-alue, jossa tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään muun muassa rajallisia luonnonvaroja ja miksi ihmisen toiminta on suhteutettava niiden kestäväan käyttöön. Opinnoissa opiskelija saa kokemuksia ihmisiin ja ympäröivään luontoon kohdistuvasta huolenpidosta, joka vahvistaa hänen luottamustaan siihen, että pienillä arjen hyvillä teoilla on merkitystä. Opiskelija oppii suunnittelemaan ja arvioimaan omaa toimintaansa vastuullisuuden ja eettisyyden lähtökohdista. Opiskelija tutustuu myös ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvään tutkimustietoon ja käytäntöihin sekä pohtii ja vahvistaa omaa rooliaan kestäväan tulevaisuuden hyväksi. Lisäksi opiskelija oppii tunnistamaan kestäväan toiminnan mahdollisuuksia ja esteitä ja osaa reflektoida havaintojaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta. (mt., 60, 64.)

Opiskeluhoolto lukiolaisten hyvinvoinnin tukena

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 2 ja 3 §) mukaan lukion opiskeluhoollon tavoitteena on opiskelijoiden oppimisen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen. Myös opiskeluympäristön terveellisyydestä sekä turvallisuudesta huolehtiminen kuuluvat lain mukaan opiskeluhoollon tavoitteisiin.

Lukion opiskeluhooltoon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoolto ja opiskeluhoollon palvelut. Opiskelijalla on oikeus maksuttomiin opiskeluhoollon palveluihin, johon kuuluvat psykologi-, opiskelutervey-

denhuollon palvelut sekä kuraattoripalvelut, lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja. Opiskelijoita ja heidän huoltajiaan tiedotetaan käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta ja opiskelijaa myös ohjataan käyttämään tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluja. Lukion opiskeluhuoltoa toteutetaan monialaisessa yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa sekä tarvittaessa muiden nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. (Opetushallitus 2020d, 32–33.)

Lukion opiskeluhuoltoa toteutetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 3, 4 ja 5 §) mukaisesti yksilökohtaisena sekä yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on osa lukion toimintakulttuuria ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia edistäviä toimia. Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan edellä mainittuja yksittäiselle opiskelijalle kohdistettavia opiskeluhuollon palveluja.

4 KOULUHYVINVOINTI

Mikä merkitys kouluhyvinvoinnilla on opiskelijan tulevaisuuden, myöhemmän hyvinvoinnin ja aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamisen kannalta? Tämä on kysymys, joka nousee esiin pohdittaessa koulunkäynnin osuutta ihmisen elämässä. Mitkä ovat niitä asioita, jotka esimerkiksi lukiossa joko edistävät tai vastaavasti vaikeuttavat opiskelijan hyvinvoinnin toteutumista? Entä onko hyvinvointia edistäviä tekijöitä koulumaailmassa riittävästi? Lukiouudistuksen yhtenä lähtökohtana on ollut lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen. Sen vuoksi näitä asioita tulee nyt pohtia lukion opetussuunnitelmien suunnittelussa ja myöhemmin niiden toteuttamisessa.

Kouluhyvinvointi vaatii rakentuaan jatkuvaa pohdintaa ja yhteistyötä jokaisessa koulupäivässä. Hyvinvoinnin toteutuminen edellyttää koko kouluyhteisön, vanhempien, terveydenhuollon, opiskeluhuollon, poliisin ja poliittisten päättäjien sekä muiden yhteistyökumppaneiden sitoutumista hyvinvointityöhön. Toimiva yhteistyö taas edellyttää hyvää ja toimivaa tiedonkulkua niin, että toimijat ovat tietoisia nuorten koulunkäynnistä sekä siihen vaikuttavista tekijöistä kuten esimerkiksi nuorten arkielämästä ja vallitsevasta nuorisokulttuurista. Kouluhyvinvointia edistävien asioiden ei tarvitse olla suuria, vaativia tai kalliita. Enemmänkin on kyse välittämisestä, oikeanlaisesta

suhtautumisesta ja toimimisesta opiskelijoiden parhaaksi. Näitä asioita voidaan osoittaa jo pelkästään pienillä teoilla ja muutoksilla koulun tai oppilaitoksen arjessa, esimerkiksi matalan kynnyksen kohtaamisella ja olemalla läsnä nuoria varten. (Janhunen 2013, 95.)

Perinteisesti hyvinvointia määritellään jaottelemalla hyvinvointi fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Hyvinvoinnin käsitteen ollessa hyvin laaja ja moniulotteinen, päädyin tarkastelemaan tarkemmin vain kouluhyvinvointia, joka on eräs kantava tema läpi työni. Kouluhyvinvoinnin käsitettä avaan tässä luvussa Anne Konun (2002) koulun hyvinvointimallin, sekä Kirsi-Marja Janhusen (2013) koulun hyvinvointimallin kautta, jotka molemmat perustuvat alun perin sosiologi Erik Allardin (1976) hyvinvointimalliin.

Konun (2002) koulun hyvinvointimalli

Suurin osa kouluhyvinvoinnin tutkimuksista perustuu edelleen peruskouluun, kuten myös Konun (2002) hyvinvointimalli, jonka taustalla olevien tutkimusten tarkastelun kohteena olivat 8.- ja 9.- luokkalaiset. Koen hyvinvointimallin soveltuvan silti myös lukiolaisten hyvinvoinnin tarkasteluun, sillä mallissa kuvatut ulottuvuudet ovat samat riippumatta siitä, onko kyseessä peruskoululainen, toiseen asteen opiskelija tai korkeakouluopiskelija.

Konun (2002) koulun hyvinvointimalli on kehitetty Allardin hyvinvointimallin pohjalta. Allardin (1976) hyvinvointimallissa hyvinvointi on jaettu kolmeen ulottuvuuteen: elinolot (*having*), sosiaaliset suhteet (*loving*) ja itsensä toteuttaminen (*being*). Konu on muokannut Allardin hyvinvointimallin kouluun sopivaksi, tarkentamalla ulottuvuuksien merkitykset oppilaan näkökulmasta kouluarkeen sopiviksi. Konu on myös lisännyt Allardin malliin neljännen ulottuvuuden: *health*, eli terveydentila. (Konu 2002, 19; Ollila 2015, 14–15.) Esittelen seuraavaksi tarkemmin koulun hyvinvointimallin jokaisen ulottuvuuden.

Koulun olosuhteet (having) tarkoittaa koulun hyvinvointimallissa fyysistä hyvinvointia, johon Konun (2002) mukaan kuuluvat koulun fyysinen ympäristö ja kouluraken-

nus. Samaan yhteyteen kuuluvat turvallinen työympäristö ja viihtyisyys, kuten esimerkiksi viihtyisät luokkatilat. Myös opiskeluympäristön ilmanvaihto, lämpötila sekä meluisuus ja muut opiskeluympäristön asiat, kuten esimerkiksi työskentelyn jaksotus ja lukujärjestys sekä ryhmäkoot kuuluvat tähän hyvinvoinnin ulottuvuuteen. Koulun olosuhteisiin kuuluu oleellisena osana lisäksi opiskelijoille tarjottavat palvelut, kuten kouluruokailu ja opiskeluhuollon palvelut.

Sosiaaliset suhteet (loving) kuvastaa sosiaalista hyvinvointia, joka käsittää sosiaaliset suhteet, kuten opiskelijoiden suhteen opettajiin ja suhteen koulutovereihin. Sosiaaliset suhteet käsittelevät myös ryhmädynamiikkaa, kodin ja koulun yhteistyötä, päätöksentekoa koulussa, kiusaamista ja koulun ilmapiiriä. (Konu 2002, 44–45.)

Kolmas hyvinvoinnin ulottuvuus Konun (2002) koulun hyvinvointimallissa on *mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen (being)*. Siihen kuuluu muun muassa opiskelijoiden arvostus ja pitäminen tärkeänä osana kouluyhteisöä, opiskelijoiden mahdollisuus osallistua heitä itseään ja koulunkäyntiään koskevaan päätöksentekoon sekä opiskelijoiden mahdollisuus tietojen ja taitojen kehittämiseen heidän omissa kiinnostuksen kohteissaan.

Terveydentila (health) nähdään Konun (2002) hyvinvointimallissa erillisenä hyvinvoinnin osa-alueena. Terveydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä tautien ja sairauksien poissaoloa ja sitä, kuinka terveeksi opiskelija tuntee itsensä. Terveydentila nähdään henkilökohtaisena tilana, joka käsittää ihmisen fyysiset ja psyykkiset oireet, tavalliset vilustumiset sekä krooniset ja lyhytaikaiset taudit ja sairaudet. Ulkoisilla olosuhteilla on oma vaikutuksensa terveydentilaan.

Janhusen (2013) koulun hyvinvointimalli

Saadakseni vielä syvällisemmän näkökulman kouluhyvinvointiin, otin tarkasteluun myös Janhusen (2013) hyvinvointimallin. Janhunen on jakanut kouluhyvinvoinnin viiteen ulottuvuuteen, joita ovat yhteisöllisyys, turvallisuudentunne, identiteetti, toiminnallisuus tai osallisuus ja ulkoiset tai materiaaliset järjestelyt.

Janhusen (2013) väitöskirjassaan esittelemä koulun hyvinvointimalli pohjautuu tutkimusaineistoon, joka muodostui neljän eteläsavolaisen yläkoulun 8.- ja 9.- luokkalaisten kirjoittamista aineista, joita oli yhteensä 461 kappaletta. (Janhunen 2013, 46.)

Janhusen (2013) koulun hyvinvointimalli nojautuu vahvasti myös Allardin (1976) hyvinvointimalliin sekä Pauli Niemelän (2006) hyvinvointimalliin. Niemelä on lisännyt Allardin hyvinvointimallin kolmeen hyvinvoinnin ulottuvuuteen (having, loving, being) neljännen ulottuvuuden, toiminnan teorian (doing).

Yhteisöllisyys (loving) kuvastaa Janhusen hyvinvointimallissa sosiaalisia suhteita. Se käsittää kaikki kouluuyhteisössä olevat, koulun ilmapiiriin ja yhteishenkeen vaikuttavat sosiaaliset suhteet. Näitä ovat esimerkiksi kaverisuhteet ja suhteet opettajiin sekä muuhun koulun henkilökuntaan. (Janhunen 2013, 80.)

Janhusen (2013) mukaan hyvinvointi on kokonaisuus, joka rakentuu ihmisten omissa sosiaalisissa verkostoissa ja elinympäristöissä. Läheisten kaverisuhteiden olemassaolo ja tunne porukkaan kuulumisesta ovat nuoren kouluhyvinvoinnin kannalta ensisijaisen tärkeässä roolissa. Tunne siitä, että kuuluu johonkin yhteisöön, voi vähentää opiskelijan epävarmuutta, lisätä turvallisuuden tunnetta ja vahvistaa opiskelijan itsetuntoa.

Turvallisuudentunteen (loving) perustana ovat Janhusen (2013) mukaan kuri, järjestys ja työrauha koulussa, kodin tuki sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö, kaverisuhteet ja vertaisryhmä, koulun hyvä ilmapiiri ja yhteishenki. Turvallinen opiskeluympäristö luodaan kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä ja sillä, että koulussa vallitsee tietynlainen kuri ja järjestys. Kun opiskelija voi olla koulussa turvallisina ja luottavaisina mielin, tekee se myös opiskelun helpommaksi ja mielekkäämmäksi ja edistää siten hyvinvointia. Myös opettajan työ onnistuu helpommin, kun työrauha on kunnossa. Turvallisuuden tunnetta sekä työrauhaa koulussa luodaan ja ylläpidetään auktoriteetilla ja yhteistyöllä. Vanhempien ja opetushenkilöstön välillä täytyy olla luottamusta, jotta yhteistyö toimii ja jotta voidaan keskustella vaikeistakin asioista ja löytää siten toimivia ratkaisuja opiskelijan parhaaksi.

Turvallisuudentunteeseen kuuluu oleellisena osana myös tunne ryhmään kuulumisesta. Opiskelijoiden ja luokan ryhmähenkeä nostattavilla toiminnoilla saadaan vahvistettua opiskelijoiden tunnetta kuulumisesta omaan luokkaansa ja osaksi kouluuyhteisöä. Turvallisuudentunnetta edistävät ja sitä ylläpitävät asiat ovat ensisijaisesti

opettajien, koulun muun henkilökunnan ja vanhempien vastuulla ja opiskelijoiden tehtäväksi jää tunnollinen koulunkäynti. (Janhunen 2013, 83–85.)

Identiteetti (loving-being) käsittää Janhusen (2013) hyvinvointimallissa kaverisuhteet ja vertaisryhmän, opettajien ammattitaidon, asenteen ja suhtautumisen opiskelijoihin, koulun ilmapiirin ja yhteishengen. Ystävyys ja kaverisuhteet ovat nuorten kasvussa ja kehityksessä merkittävässä roolissa, sillä ne vaikuttavat nuoren itsenäistymiseen, sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja minäkuvan muodostumiseen. Nuoruus on aikaa, jolloin itseä vielä verrataan toisiin ikätovereihin ja samalla muokataan omaa identiteettiä.

Koulussa jokaisella tulisi olla mahdollisuus olla oma itsensä sekä ilmaista omia mielipiteitään. Jokaisen opiskelijan on tultava hyväksytyksi omana itsenään, osana suurta opiskelijajoukkoa. Oman arvon hyväksyminen sellaisena kuin on ja samalla joukkoon kuulumisen tunne ovat oleellinen osa nuoren terveen minäkuvan muodostumisessa. Vasta sen jälkeen, kun kykenee ensin hyväksymään ja näkemään oman arvonsa, savutetaan kyky nähdä myös muut tärkeinä yksilöinä ryhmässä. On siis ensin katsottava itseään, jotta on mahdollisuus kohdata aidosti myös toinen ihminen. (Janhunen 2013, 85–86.)

Toiminnallisuuden tai osallisuuden (being-doing) perustana ovat Janhusen (2013, 86) mukaan opetuksen laatu ja opetusjärjestelyt, kaverisuhteet ja vertaisryhmä sekä koulun ilmapiiri ja yhteishenki. Toiminnallisuus ymmärretään Janhusen koulun hyvinvointimallissa itsensä toteuttamisena toiminnan kautta ja osallisuus vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksina toiminnan kautta. Toiminnan kautta opiskelijat voivat saada enemmän mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa ja siten kokea olevansa osallisia kouluyhteisössä. Voidaan siis nähdä, että toiminnan kautta etenkin osallisuuden tunne lisääntyy.

Tutoreiden asema koulussa voi olla hyvin merkittävä opiskelijoiden toiminnallisuuden kannalta. Tutorit ovat opiskelijoiden tarpeet tuntevia vertaisia opiskelutovereita, joiden kanssa opiskelijan voi olla helpompi jakaa asioita yhteisen ajatus- ja kokemusmaailman ansioista. Tutorit ovat merkittävässä roolissa etenkin siirtymävaiheissa alakoulusta yläkouluun, yläkoulusta toiselle asteelle tai toiselta asteelta korkeakouluun, sillä siirtymävaihe on aika, jolloin opiskelijat yleensä kaipaavat tukea ja neuvoja uudessa tilanteessa. (mt., 87.)

Ulkoiset tai materiaaliset järjestelyt tarkoittavat Janhusen hyvinvointimallisissa koulu-tiloista ja ympäristöstä, ruokaa ja ruokailua, terveydenhoitaja-, kuraattori- ja psykologipalveluita sekä koulumatkoja ja koulukuljetuksia. Janhunen esittää väitöskirjassaan oppilashuollon tukipalveluilla olevan ennaltaehkäisevää merkitystä ja että nuoret kokevat tukipalvelut tärkeiksi, mutta eivät kovin läheisiksi. Keskusteluhetket nuorten kanssa jo ennen varsinaisten ongelmien ilmenemistä edistäisivät nuorten selviytymistä koulussa ja elämistä arjessa. On tärkeää, että jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuus keskusteluun aikuisen kanssa, vaikkei sillä hetkellä nuorella itsellään varsinaisia ongelmia olisikaan. Tämä on merkittävä asia nuorten sekä myös yhteiskunnallisen järjestelmän kannalta, sillä ennakoivalla toiminnalla voidaan ylläpitää ja edistää yksilön hyvinvointia sekä jopa estää se, ettei pahoinvointia pääsisi kehittymään. (Janhunen 2013, 87–89.)

Yhteiskunnallisen järjestelmän kannalta on taas huomattavasti halvempaa kohdentaa voimavaroja ennaltaehkäisevään kuin korjaavaan työhön. Esimerkkinä voi sanoa, että niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta on ”pehmeämpi” vaihtoehto keskittyä mielenterveyden tukemiseen kuin mielisairausten hoitamiseen. (mt., 89.)

Koululla on merkittävä rooli nuoren hyvinvoinnin edistäjänä. Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuus- ja nuoruusvuosien aikana ja hyvinvoivasta nuoresta kasvaa mitä todennäköisimmin hyvinvoiva aikuinen. Vastaavasti taas suuri osa lapsuus- ja nuoruusiässä koetuista mielenterveyden ongelmista heijastuu aikuisikään. Koulu on paikka, jossa kaikki nuoret ovat tavoitettavissa. Se on paikka, jossa jokainen meistä viettää suurimman osan lapsuudestaan ja nuoruudestaan. Näin ollen koululla on loistava mahdollisuus toimia hyvinvointia edistävänä instituutiona. Koulussa vietetyllä ajalla voi olla erittäin kauaskantoiset ja myönteiset vaikutukset nuoren elämään ja tulevaisuuteen ja sen vuoksi nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi hyödyntää tämä tilaisuus entistä tehokkaammin ja työskennellä suunnitelmallisemmin sen eteen, että jokainen voisi aikanaan lähteä koulusta mukanaan parhaat mahdolliset eväät elämään. (Leskisenoja & Sandberg 2011, 20.)

5 NUORISOTYÖ HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

Tässä luvussa kerron nuorisotyöstä oman ammattialani eli nuorisotyön näkökulmasta. Tarkemmin käsittelen nuorisotyötä koulussa, tavoitteenani tuottaa lukijalle ymmärrys siitä, mitä koulussa tehtävä nuorisotyö voi pitää sisällään ja miten nuorisotyö voi tukea opiskelijoiden hyvinvointia.

Nuorisolaissa (1285/2016) nuorisotyö määritellään nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemisena yhteiskunnassa. Lain mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita ja nuorisotoiminnalla tarkoitetaan nuorten omaehtoista toimintaa. Lain tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Tavoitteena on myös tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista. Lisäksi tavoitteena on tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa, edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista ja parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisolaki siis määrittelee nuorisotyön tavoitteita ja luo perustan nuorisotyölle. Sen lisäksi nuorisotyötä määrittelevät myös Suomen perustuslaki, lastensuojelulaki, kuntalaki, yhdistyslaki, kirkkolaki ja niihin liittyvät valtioneuvoston asetukset.

Nuorisotyö on ennen kaikkea kasvatustyötä ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista. Nuorisotyötä ei kuitenkaan ole aina helppoa hahmottaa tai määritellä. (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015, 19–24, 48, 63.) Nuorisotyön määrittelyä vaikeuttaa erityisesti nuorisotyön kentän laajuus. Nuorisotyöntekijä työskentelee usein keskenään hyvin erilaisia tarpeita omaavien asiakasryhmien parissa, lukuisilla rajapinnoilla ja eri tavoin organisoituneiden palveluiden piirissä. Kohderyhmän ja työn rajapintojen monimuotoisuuden vuoksi on vaikea ilmaista nuorisotyön ydintä ja keskeisiä tehtäviä lyhyesti ja ytimekkäästi. (Sercombe 2010, 21.)

Ala voi myös olla vaikeasti hahmotettavissa. Nuorisotyön toimintakentän ollessa varsin laaja on toimintoja monesti hankala sanallistaa, sillä ammattikunnalle ei ole vielä muodostunut tarpeeksi sanoja tai kieltä oman työnsä kuvaamiseksi. Samasta syystä nuorisotyö saattaa näyttäytyä monille yhteistyötahoille vain jonain epämääräisenä puuhasteluna tavoitehakuisen kasvatuksen sijaan. Yhtenä nuorisotyön heikkoutena

voidaankin pitää sitä, ettei se ole aina onnistunut ymmärrettävästi kuvaamaan ammattimaisen työotteensa luonnetta. Nuorisotyön toimintojen kuvauksessa keskeiset taustalla olevat, nuorisotyön tarkoitukseen ja tavoitteisiin liittyvät asiat voivat helposti jäädä niin sanotusti näkymättömiin. Nuorisotyötä määrittelevien ja sitä tukevien sääntöjen ja pelkän toiminnan kuvaus ei vielä kerro, mitä on nuoren pitkäkestoisesti kohtaava tavoitteellinen ja ammattimainen nuorisotyö, jolla on oma tehtävä nuorten elinolosuhteiden vahvistajana ja hyvinvoinnin edistäjänä koko kunnan tasolla. (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015, 19–24, 48, 63.)

Nivala & Saastamoinen (2007, 10.) mukaan nuorisotutkijat korostavat sitä, että nuoriso ei ole yhtenäinen ihmisjoukko, vaan nuoret ovat yksilöitä ja nuoruus taas on moniulotteista. Nuoruuden ajatellaan olevan siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Se on ihmisen biologisen, psyykkisen ja sosiaalisen kypsymisen prosessi aina lapsesta aikuisuuteen saakka. Biologisella muutoksella tarkoitetaan tässä tapauksessa hormonaalisia tekijöitä ja murrosikää, psykologisella taas nuoren omia kiinnostuksen kohteita ja tavoitteita. Sosiaalinen muutos kuvastaa ympäristön painetta. Nämä kaikki siis osaltaan valmistavat nuorta aikuisuuteen. (Rauas 2019, 8; Leskisenoja & Sandberg, 36.)

Mistä nuoruus sitten alkaa ja mihin se päättyy? Yksi tapa määritellä nuoruutta, on jakaa nuoruusikä kolmeen kehitysvaiheeseen, jolloin ikävuodet 12–14 ovat varhaisnuoruutta, 15–17 keskinuoruutta ja 18–22 myöhäisnuoruutta. Nuoruuden määrittely iän ja kehitysvaiheiden mukaan on yksi tapa, mutta muistettava on, että nuoruusiän kehitys on kuitenkin hyvin yksilöllistä. (THL 2020b). Nykyään nuoruuden katsotaan alkavan yhä aikaisemmin ja kestävän yhä pidempään. Alakoulun viimeisien luokkien oppilaat ovat jo varhaisnuoria ja toisaalta moni kolmekymppinen kokee itsensä vielä nuoreksi. Nuoruus on ikäkausi, johon liitetään yleensä vapaus ja toisaalta vastuuttomuus. Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi ikäkautta pyritään venyttämään kummas-takin päästä lapsuuden ja aikuisuuden kustannuksella. (Rauas 2019, 9.)

Nuoruuden käsittävän laajan ihmisjoukon vuoksi, myös nuorisotyön käsite on luonnollisesti laaja. Nuorisotyö on aikuisuuden ja lapsuuden välimaastossa tasapainoilua. Nuorisotyön tulee olla samanaikaisesti vakaata, mutta myös muuttuvaa, niin sanotusti ajanhermoilla pysyvää toimintaa. Nuorisotyötä toteutetaan kunnallisena palveluna

sekä seurakuntien, seurojen ja järjestöjen toimintana. Nuorisotyöksi kutsutaan helposti lähes kaikkea toimintaa, johon osallistuu iältään nuoria ihmisiä ja se, mitä kaikkea nuorisotyö on ja mitä sen tulisi olla, on Kiilakosken & Niemisen (2007, 187.) mukaan avoin keskustelun kohde. (mt., 9.)

Nuorisotyön tehtävien tarkastelun kautta, voidaan ymmärtää nuorisotyön olemusta entistä paremmin. Juha Nieminen (2008) erittelee nuorisotyön tehtäviksi neljä funktiota, jotka ovat sosialisatiofunktio, personalisaatiofunktio, kompensatiofunktio sekä resursointi- ja allokoitiefunktio. Käsitteet voivat kuulostaa vaikeilta, mutta ne kuvaavat nuorisotyön tehtäviä ja tarkoitusta melko hyvin. Niemisen (2008) ja Hirvosen (2009) mukaan sosialisatiofunktion tehtävänä on nuorten liittäminen kulttuuriin ja omien lähiyhteisöjensä sekä yhteiskunnan jäseniksi. Funktion tarkoituksena on paitsi auttaa nuorta löytämään oma paikkansa, mutta myös välittää tietoja, taitoja ja toimintatapoja sekä arvoja ja asenteita, jotka mahdollistavat nuoren osallistumista yhteisön ja yhteiskunnan kehittämiseen. (Kurki 2015, 5; Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 177.)

Niemisen (2008) mukaan personalisaatiofunktion tarkoituksena on ohjata nuorta kehittymään ja kasvamaan omaksi persoonalliseksi itsekseen. Nuorisotyön tarkoituksena on tarjota nuorelle kehittävää toimintaa ja oppimiskokemuksia, mielekästä tekemistä sekä turvallisia kasvuareenoita ja mahdollistaa siten personalisaation toteutumista. Funktion toteutuminen vaatii lisäksi nuorisotyöntekijältä kykyä kohdata yksilöitä sekä ymmärrystä siitä, että nuoruus on ainutlaatuinen ja erityinen elämänvaihe, jossa nuori vasta rakentaa omaa identiteettiään. (mt., 6; mt., 177.)

Mikäli nuoren sosialisatiossa tai personalisaatiossa ilmenee puutteita, on Niemisen (2008) mukaan kompensatiofunktion tehtävänä tasoittaa ja korjata niitä. Funktion lähtökohtana on, että nuorisotyössä pyritään auttamaan nuoria, joilla ilmenee ongelmia omassa persoonallisessa kasvussa tai yhteiskuntaan liittymisessä. Kompensatiofunktioa toteutetaan erityisnuorten kanssa työskennellessä esimerkiksi lastensuojelussa ja etsivässä nuorisotyössä. (mt, 6; mt., 177.)

Nieminen (2008) erittelee neljänneksi nuorisotyöntehtäväksi resursointi- ja allokoitiefunktion, jossa on lyhyesti sanottuna kyse nuorisopolitiikasta. Tehtävänä on vaikuttaa nuorten yhteiskunnallisen aseman parantamiseen ja pitää huolta siitä, että nuoria kuullaan heidän asioitaan koskevassa päätöksenteossa. Se on myös vaikuttamista resursseihin, joita yhteiskunta osoittaa nuorille ja nuorisotyölle. (mt., 7; mt., 177.)

Nuorisotyön tehtäviä voidaan määritellä myös muilla tavoin, esimerkiksi suhdeteorian kautta. Suhdeteorian mukaan nuorisotyön tehtävänä on **nuoren yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen**. Nuoret kohdataan yksilöinä arvostavasti ja nuoren itsetuntoa, itsetuntemusta sekä taitoa ilmaista itseään pyritään vahvistamaan ja siten tukemaan nuoren terveen ja positiivisen minäkuvan kehittymistä. Nuorisotyössä nuoria ohjataan ja kannustetaan myös terveellisiin elämäntapoihin. Nuorisotyö pyrkii yhteisöllisyyteen ja vahvistamaan nuorten sosiaalisia suhteita. Nuorisotyön tehtävänä on ohjata nuoria yhteiskuntakiinnittyyneisyyteen. (Kinnunen 2015, 61.)

Nuorisotyössä pyritään tukemaan **nuoren suhdetta toisiin nuoriin**. Tehtävänä on yksittäisen nuoren omien tarpeiden tukemisen lisäksi vahvistaa nuorten mahdollisuuksia ryhmissä toimimiseen ja yhdessä oppimiseen. Toimintatavat, jotka tukevat nuorten sosiaalisia taitoja ja verkostojen kehittymistä edistävät nuorten suhdetta toisiin nuoriin. Aina ei kuitenkaan ole kyse ohjaajälähtöisestä toiminnasta, vaan nuorisotyössä tuetaan myös nuorten omien ryhmien toimintaa. (mt., 62.)

Nuorisotyön tehtävänä on myös tukea **nuorten suhdetta luotettaviin aikuisiin**. Tehtävää toteutetaan tarjoamalla nuoren kasvua tukeva, nuorta kuunteleva, turvallinen ohjaajakontakti ja toimimalla yhteistyössä muiden kasvattajien kanssa, joita nuoren elämään liittyy. Nuorisotyössä pyritään vahvistamaan myös nuorten sukupolven ja vanhemman sukupolven välisiä suhteita ja toimintamahdollisuuksia. (mt., 62.)

Nuorisotyö tekee yhteistyötä muiden nuorille palveluja tarjoavien toimijoiden kanssa ja tunnistaa oman paikkansa palvelujärjestelmässä. Nuorisotyö myös tunnistaa rajansa ja osaa ohjata tarvittaessa nuoria muiden palveluiden piiriin. Nuorisotyö tukee nuoria koulutukseen, työelämään ja terveyteen liittyvissä valinnoissa tiedottamalla, keskustelemalla ja palveluiden pariin ohjaamalla. Näin nuorisotyö toteuttaa tehtävänsä tukea **nuorten suhdetta palvelujärjestelmään ja rakenteisiin**. (mt., 62.)

Nuorisotyön yhtenä tehtävänä on tukea **nuoren suhdetta alueeseen ja omaan lähiympäristöön**. Tätä tehtävää toteutetaan tekemällä töitä nuorten elämänlaadun paranemiseksi heidän lähiympäristöissään, tukemalla muun muassa nuorten osallisuutta sekä toimintamahdollisuuksia nuorten elämään kuuluvissa yhteisöissä, toiminnoissa ja paikoissa. (mt., 62.)

Nuorisotyö tukee **nuorten suhdetta yhteiskuntaan ja päätöksentekoon** edistämällä nuorten asemaa etenkin heitä koskevassa päätöksenteossa. Nuorisotyö tukee vaikutustapoja, jotka ovat nuorille sopivia ja mielekkäitä ja pyrkii edistämään nuortenhuomioimista päätöksenteossa. Tehtävänä on myös tarjota nuorille demokratiataitojen oppimisen mahdollisuuksia ja mahdollisuuksia vaikuttaa nuorisotyöhön, sen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (mt., 63.)

Nuoren suhdetta maailmaan, kulttuuriin ja luontoon tuetaan nuorisotyössä sellaisilla toimintatavoilla, jotka antavat mahdollisuuksia tutustua luontoon ja ympäröivään maailmaan. Nuorisotyössä tuetaan eri nuorisokulttuurin ilmentymiä ja tarjotaan nuorille tapahtumia sekä kulttuurielämyksiä. Kansainvälisellä ja monikulttuurisella toiminnalla nuorisotyö tukee myös nuorten identiteetin kehittymistä. Lisäksi nuorisotyön tehtävänä on **nuorten näkökulman tuominen päätöksentekoon ja nuorten olosuhteisiin vaikuttaminen**. Nuorisotyö osallistuu rakennusten, palveluiden ja muiden nuoria koskevien asioiden suunnitteluun ja pyrkii siten vaikuttamaan nuorten elinolosuhteisiin. (mt., 63.)

Nuorisotyölle ominaista on toiminnallisuus ja nopea reagointi asioihin. Kiilakosken (2015) mukaan ”*nuorisotyö on luonteeltaan väljä rakenteinen, tai jopa amebamainen*”, mikä mahdollistaa sen, että nuorisotyö pystyy reagoimaan nopeasti yhteiskunnan muutoksiin. Nuorisotyössä keskitytään vahvasti tekemiseen, eikä sanallistaminen ole välttämättä helppoa, tiedon kytkeytyessä käytäntöön ja toiminnan tapahtuessa joskus nopeasti muuttuvissa tilanteissa.

Nuorisotyön nopeaa reagointia asioihin voidaan kuitenkin pitää sellaisena ammatillisena vahvuutena, joka mahdollistaa nuorten vaihtuviin kulttuureihin vastaamisen ja auttaa myös hakeutumaan eri yhteistyötahojen kanssa työskentelyyn. Nuorisotyössä tavoitteet voivat joskus kaikessa kiireessä hukkuu tekemisen alle ja se, kuinka tavoitteita tulisi kuvata, vaihtelee muun muassa työmuotojen mukaan. (Siurala 2014, 5–7; Kiilakoski 2015, 125–126.)

Työmuodot ovat usean henkilön vastuulla olevia laajoja kokonaisuuksia ja ne vastaavat kysymykseen, mitä nuorisotyö tekee. Työmuotoja toteutetaan usean eri työmenetelmän avulla, sillä työmuodon laaja-alaisia tavoitteita ei voida saavuttaa yksittäisen menetelmän avulla. Nuorisotyön työmuotoja ovat esimerkiksi kohdennettu nuorisotyö,

yhteisöllinen nuorisotyö, yhteiskunnallinen nuorisotyö, digitaalinen nuorisotyö, osallisuustoiminta ja kulttuurinen nuorisotyö sekä nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa. (Kiilakoski ym. 2015, 83, 92–103; OKM 2020d, 36)

Nuorisotyön tavoitteet voivat erota myös järjestäjän mukaan, mutta nuorisotyön tarkoitus on kuitenkin yhteneväinen (Hallberg 2005, 45; Rauas 2019, 20). Nuorisotyöntekijän tulee itse tunnistaa nuorisotyön ydintehtävä ja muistaa ammattinsa tarkoitus. ”*Nuorisotyön keskiössä ei ole muoto tai menetelmä. Siellä on ihminen itse*” (Haapanen 2015, 147–148).

Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet kuvaavat juuri niitä asioita, joista ammatin perusta ja tarkoitus rakentuvat. Ohjeiden tarkoituksena on kertoa nuorisotyön tarkoituksesta ja toimintatavoista. Ensisijaisesti ammattieettiset ohjeet on tarkoitettu alan koulutuksen omaaville nuorisotyötä tekeville ammattilaisille, mutta ohjeet kertovat nuorisotyön periaatteista myös sidosryhmille ja muille toimijoille. Ohjeet toimivat nuorisotyön arjessa ja kehittämisessä työvälineenä työntekijöille. Työntekijä voi hyödyntää niitä pohtiessaan oman työnsä sisältöjä, ammattinsa keskeisiä arvoja ja velvollisuuksia. (Rauas 2019, 28–30.)

Nuorisotyön ammattieettisten ohjeiden mukaan:

- Nuorisotyön tavoitteena on, että jokainen nuori saavuttaa omien voimavarojensa ja näkemyksensä mukaisen paikkansa yksilöinä ja yhteiskunnan jäsenenä ja kokee elämänsä merkitykselliseksi.
- Nuorisotyö on kohtaamista, kannustavaa kasvatusta ja yhdessä tekemistä.
- Nuorisotyö vahvistaa nuoren osallisuutta lähiyhteisöissä ja yhteiskunnassa.
- Nuorisotyöntekijä toimii rakentavasti ja avoimesti työyhteisössä ja yhteistyöverkostossa.
- Nuorisotyöntekijä toimii nuoruuden ja nuorten elinolojen tulkkina.
- Nuorisotyössä toimitaan ympäristövastuullisesti
- Nuorisotyöntekijä pitää huolta työhyvinvoinnistaan.

5.1 Nuorisotyö koulussa

Nuorisotyön luonteen ja laajan työnkuvan vuoksi, on helpompaa jaotella myös koulussa tehtävä nuorisotyö pienempiin palasiin, jotta pystytään paremmin hahmottamaan nuorisotyön paikkaa koulussa. Tomi Kiilakoski (2016) jaottelee koulussa tehtävän nuorisotyön yksilötyöksi, pienryhmätyöksi, koululuokkien kanssa tehtäväksi työksi, koko koulun tasolla tehtäviksi toiminnoiksi, pitkäkestoisiksi yhteisöllisiksi toiminnoiksi, koulun ja perheiden väliseksi työksi sekä koulujen väliseksi työksi.

Yksilötyö

Nuorisotyössä keskeistä on nuoren kohtaaminen yksilönä. Nuorisotyössä nuori kohdataan kokonaisuutena, ei pelkästään oppilaana, potilaana tai erityispalvelun asiakkaana, vaan nimenomaan nuorena. Soanjärven (2005) mukaan kykyä kohdata yksittäinen nuori ja tulla hänen kanssaan toimeen, voidaan pitää nuorisotyön erityisenä taitona. (Kiilakoski 2016, 87.)

Koulussa opiskellaan ryhmissä, kuten luokissa ja erilaisissa opetusryhmissä, mutta koulua käydään yksilöinä ja opiskelijat arvioidaan yksilöinä. Nuorisotyöntekijän työotteen koetaan mahdollistavan erilaisen, ehkä hieman muista ammattikunnista poikkeavan, tavallaan rennomman ja kevyemmän kohtaamisen nuoren kanssa. Nuorisotyöntekijällä ei esimerkiksi ole sellaista arviointivelvoitetta, mikä taas opettajilla työnsä puolesta on. Nuorisotyöntekijällä ei myöskään ole sellaista leimaa, mikä saattaa olla ongelmana joissakin koulussa tarjottavissa hyvinvointipalveluissa, että ne niin sanotusti leimaavat käyttäjänsä muiden nuorten silmissä. Vaikka nuorisotyötä tehdään koulussa myös sellaisten opiskelijoiden kanssa, joilla on hankaluuksia, niin nuorisotyö mielletään kuitenkin enemmän ennaltaehkäiseväksi, kuin korjaavaksi työksi. Nuorisotyöntekijöiden mukaan heidän toimintansa koulussa ei pidäkään olla ongelmakeskeistä vaan nimenomaan enemmänkin ennaltaehkäisevää toimintaa. (mt., 87–88.)

Yksi nuorisotyön tapa, tehdä yksilötyötä koulussa, on esimerkiksi välituntityö. Suurimman osan koulupäivästään nuoret ovat luokissaan opiskelemassa, mutta välitunneilla he ovat usein keskenään, ilman aikuisten läsnäoloa. Nuorisotyö välttelee niin sanotun

viranomaisvastaanoton vaikutelmaa ja pyrkimyksenä on sen sijaan kohdata yksittäisiä nuoria mahdollisimman spontaanisti. Välitunneilla nuorisotyö voi lähteä tekemään esimerkiksi toiminnallisia tuokioita kontaktin saamiseksi nuoriin. Toiminta voi olla vaikka tietokilpailuja, pelaamista tai askartelua. Toiminnan lomassa nuorisotyöntekijät ottavat kontaktia nuoriin ja luovat keskustelua. Välituntityöskentely voi olla myös vapaamuotoista oleskelua ja jutustelua nuorten kanssa, ilman mitään erityistä toimintaa. Välitunneilla nuoret voivat päästä nuorisotyöntekijän kanssa käymään sellaisia keskusteluja, joita ei muutoin koulun arjessa välttämättä pystytä tai ehditä käymään. Yksilötyö voi olla kuulumisten vaihtoa ja kohtaavaa keskustelua yksittäisten nuorten kanssa ja kiinnostusta heidän asioitaan kohtaan. (mt., 87–88.)

Välituntityön tarkoituksena on toimia voimauttavasti tai sosiaalisesti vahvistavasti yksittäisen nuoren kanssa. Pyrkimyksenä on nuoren auttaminen hänen elämäntilanteessaan ja erilaisten ongelmien ratkaisemisessa, joihin osaan nuorisotyöntekijällä voi löytyä ratkaisuja. Työn tarkoituksena ei ole kuitenkaan olla ongelmien hoitajia tai vallata niiden ammattilaisten työnkenttää, jotka koulussa ovat jo olemassa. Nuorisotyöntekijät voivat ratkoa koulussa nuorten kanssa esimerkiksi yksinäisyyteen, kouluviihtyvyyteen ja suorituspaineesiin liittyviä ongelmia tai vaikkapa auttaa nuorta uusien harrastusten löytämisessä. Työskentely siis kohdistuu näin ollen nuoriin, jotka kaipaavat kontakteja ja juttuseuraa vapaa-ajallaan, mutta joiden tilanne ei vielä ole kriisiytynyt. (mt., 89–90.)

Kiilakosken (2016) mukaan yksilötyössä ja nuorisotyön tavassa kohdata nuoria koulussa on todettavissa hyötyjä, sillä se voi tuoda esiin toisenlaista tietoa kuin mitä muilla menetelmillä saataisiin ja sen avulla voidaan vahvistaa tietopohjaa yksittäisistä nuorista ja vahvistaa näin myös koulun toimintaa. Nuorten näkökulmasta taas nuorisotyöntekijän läsnäolo koulussa, tuo sinne erilaisen, muiden työntekijöiden työotteesta poikkeavan aikuiskontaktin. (mt., 90–91.)

Pienryhmätyö

Läpi koko historiansa nuorisotyö on toiminut erilaisten ryhmien parissa ja ryhmätyötä voidaan pitää nuorisotyölle ominaisena toimintamallina. Niemisen (2014) mukaan

ryhmätyötä on perinteisesti pidetty nuorisotyön ytimenä. Nuorisotyölle ominainen kohde ovat erilaiset pienryhmät, joiden parissa nuorisotyö voi hyödyntää omia menetelmiään ja vahvuuksiaan. Pienryhmätoimintaa voi olla esimerkiksi tutoreiden tai oppilaskunnan hallituksen kanssa toimiminen. Lisäksi pienryhmätyöskentely koulussa voi olla myös nuorisotyön toimimista sellaisissa nuorten ryhmissä, joista on herännyt huoli. (Kiilakoski 2016, 91–94.) Nämä pienryhmät voivat koostua vaikkapa nuorista, jotka eivät ole löytäneet koulusta kavereita ja kokevat yksinäisyyttä.

Koululuokkien kanssa tehtävä työ

Koulussa nuoret tulevat osaksi valmiiksi määriteltyä luokkaa, jonka kanssa he viettävät useamman vuoden ja jonka muodostumiseen he eivät voi itse juuri vaikuttaa. Luokan ryhmädynamiikka – koulukielellä luokkahenki, ei kuitenkaan automaattisesti muodostu sellaiseksi, että se tukee kaikkia nuoria. Selvää on, että luokassa vallitsevaan opiskeluilmapiiiriin ja yleisesti koulussa toimimiseen ja viihtyvyyteen vaikuttavat negatiivisesti ryhmädynamiikan häiriöt ja taas positiivisesti hyvä, toimiva ryhmädynamiikka. (Kiilakoski 2016, 95.)

Kiilakosken (2016) mukaan koulussa on jo pitkään tunnustettu tarve koululuokkien ryhmädynamiikan tukemiselle ja vasta koulun ja nuorisotyön yhteistyön aloittamisen myötä, on koulussa alettu löytää sopivia keinoja ryhmädynamiikan tukemiseksi. Kun luokkien ryhmäprosesseja halutaan lujittaa, on nuoristyöntekijöiden osaamiselle käyttöä. Esimerkkinä koululuokkien kanssa tehtävästä työstä on koulun alussa tapahtuvat ryhmäyttämiset, jolloin ryhmien muodostumisvaihetta pyritään tukemaan nuorisotyöllisin ja toiminnallisin menetelmin. Ryhmien kanssa tehdään töitä yleensä myös tarvelähtöisesti silloin, kun koulussa havaitaan ryhmädynamiikan ongelmia ja kaivataan siihen tukea. Tärkeää onkin, että ryhmäyttäminen ei kohdistuisi ainoastaan ryhmän muodostumisvaiheeseen koulun alussa, vaan ryhmädynamiikkaa tuettaisiin myös ryhmän myöhemmissä vaiheissa, ennen varsinaisten ongelmien ilmenemistä. (mt., 95–96.)

Koululuokkien kanssa tehtävä työ voi olla myös esimerkiksi nuorisotyön kasvatustavoitteita heijastelevien tuotteistettujen, luokkakohthaisten pakettien ja teemojen tarjoamista, kuten esimerkiksi päihdekasvatusta, teemoja ihmissuhteista tai monikulttuurisuudesta (mt., 96). Hyvänä esimerkkinä tästä on myös Ajokortti työelämään -kurssit, joita 4H-yhdistykset järjestävät yhteistyössä yläkoulujen kanssa ympäri Suomen (Suomen 4H-liitto 2020).

Koko koulun tasolla tehtävät toiminnot

Usein puhutaan kouluyhteisöstä, mutta huomioitavaa on, että koulu ei automaattisesti muodostu yhteisöksi. Vaikka ihmiset ovat koulussa fyysisesti samassa tilassa, ei se vielä muodosta yhteisöä. Yhteisön synnyttämiseksi tarvitaan keskinäistä vuorovaikutusta, tunnetta ja kokemusta siitä, että ihmiset jakavat jotakin samaa. Koko koulun tasolla tehtävät toiminnot ovat tapoja luoda kouluympäristöön vuorovaikutusta, yhdessä oloa ja yhteistoimintaa, perinteisestä oppimistilanteesta poikkeavalla tavalla. Koko koulun tasolla tehtävä työ voi olla esimerkiksi yksittäisiä tapahtumia ja teemapäiviä, kahvituksia, pajatoimintaa ja nuorisotilatyön kaltaista työtä, kuten esimerkiksi koulu-nuorisotiloja tai jotain muuta yhteisöllistä, kaikille avointa toimintaa. Tällaisten toimintojen myötä, avautuu mahdollisuus sille, että eri-ikäiset nuoret eri vuosiluokilta kohtaavat toisiaan. (Kiilakoski 2016, 98.)

Kun järjestetään yhteisiä toimintoja koko koulun tasolla, koululle muodostuu uusia yhdessäolon tapoja sekä yhteisöllisiä prosesseja. Tapahtumiin voidaan tuoda mukaan kansalaisyhteiskunnan toimijoita, kuten esimerkiksi nuorisojärjestöjä ja seurakuntia. Nuorille näkyvän toiminnan laadun lisäksi koulunuorisotyön arvoa määrittää se, missä määrin se luo yhteistyötä muun kouluyhteisön kanssa. Tämän vuoksi tärkeää on, että tapahtumat ja toiminnot järjestetään koko koulu mukaan ottaen niin, että myös opetushenkilökunnalla on tietämys tapahtumista ja niiden tavoitteista. Tätä asiaa nuorisotyöntekijät eivät saa ratkottua itse, vaan se vaatii koulun ja nuorisotyön välistä aktiivista yhteistyötä. (mt., 100.)

Pitkäkestoiset yhteisölliset toiminnot

Koko koulun tason yhteisissä toiminnoissa, erilaisilla lukuvuoden ajan kestäville systemaattisilla ja rakenteellisilla yhteisöllisyyden rakentamisen keinoilla on lähtökohtaisesti vahvempi kytkös koulun toimintaan, yksittäisiin tapahtumiin verrattuna. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi tutortoiminta ja oppilaskuntatoimintaan osallistuminen sekä erilaiset keinot tuoda koulun toiminnan suunnitteluun nuorten ääntä. Nämä toiminnot liittyvät vahvasti koulun toimintaan, mutta ennen kaikkea ne edistävät nuorten asemaa kouluyhteisön jäsenenä. Kiilakosken & Taiposen (2011) mukaan nuorisotyö soveltuu hyvin vauhdittamaan tämänkaltaisia rakenteellisia ja systemaattisia uudistuksia koulussa, sillä yksi nuorisotyön tehtävistä ja sen erityisistä vastuualueista on osallisuuden edistäminen nuorten lähiympäristöissä. (Kiilakoski 2016, 100.)

Koulun ja nuorisotyön yhteistyön avulla koko kouluyhteisö voi kehittyä. Yhteistyö vahvistaa nuorisotyön ja koulun välistä kasvatuskumppanuutta ja antaa nuorisotyölle mahdollisuuden jakaa nuorisotyölle ominaista ryhmäosaamista koulussa. Nuorisotyön on luontevaa toimia yhdessä erilaisten koulussa jo toimivien ryhmien, kuten esimerkiksi tutoreiden ja oppilaskunnan hallituksen kanssa, joilla on jo valmiiksi melko vahvat valtuudet toimia. Nuorisotyöntekijät voivat hyödyntää valmiuksiaan toimimalla esimerkiksi tällaisten pienryhmien ryhmänohjaajina sekä jakamalla nuorisotyön muita osallisuustoimintoja. Mannisen (2007) mukaan on hyvä pohtia, miten oppilaskunta liittyy koulun opetussuunnitelmaan. Oppilaskuntatoiminta on Mannisen mukaan parhaimmillaan kouluyhteisöä vahvistavaa ja demokratiataitoja opettavaa toimintaa, kun taas heikoimmillaan se on vain irtonaisia ulkopuolisia tapahtumia järjestävä humppakone. Nuorisotyöntekijöillä voi olla verrattain iso rooli tällaisten rakenteiden edistäjänä. (mt., 101.)

Koulun ja perheiden välinen työ

Yhteisöjen vahvistaminen sekä nuorten ja heidän vanhempiansa välisen vuoropuhelun lujittaminen voidaan Williamssonin (2012, 40–41) mukaan nähdä yhtenä nuorisotyön kehittämishaasteena. Kysymys sukupolvista, lähiympäristöstä ja alueesta nousevat

luontevasti koulussa tehtävän nuorisotyön kehittämisen kohteiksi. Metson (2004) mukaan koulujen ja perheiden välillä ei ole järin paljon yhteistyötä tai se on kohdentunut vain verrattain suppeaan vanhempien joukkoon tai voinut olla lähinnä ongelmapainotteista. (Kiilakoski 2016, 102.)

Perinteisesti nuorisotyön on ollut hankala tavoittaa nuorten vanhempia. Koulun kanssa toimiminen mahdollistaa nuorisotyölle syvemmän kontaktin vanhempiin ja lisää myös nuorisotyön tietopohjaa perheiden elämäntilanteesta. Nuorisotyön toimintamenetelmillä kouluun voidaan myös tuoda jotakin uutta, järjestämällä esimerkiksi nuorille, heidän huoltajilleen ja opetushenkilökunnalle yhteistä ja toiminnallista tekemistä. Nuorisotyön ja koulun yhteistyöllä voidaan tukea vanhemmuutta, luomalla tiloja keskustelulle ja vuoropuhelulle sekä lisäämällä koulun yhteyttä vapaa-ajan toimintoihin. Näin voidaan myös löytää uusia ratkaisuja huoltajien osallisuudelle tai osattomuudelle. (mt., 103.)

Koulujen välinen työ

Koulussa tehtävä nuorisotyö voi ylittää myös koulun tai alueen rajat, kun tehdään työtä sellaisella työotteella, joka yhdistää useita eri kouluja. Koulujen välinen työ voi olla esimerkiksi yhteisien kokouksien ja tapahtumien järjestämistä, joihin nuorisotyö ja eri koulut osallistuvat. Eri koulujen yhteiset tapahtumat rikkovat normaalia koulun arkea ja lisäävät osallisuutta. Tapahtumien järjestämisessä tärkeää on ottaa huomioon niiden vahva kytkeytyminen opetussuunnitelmaan tavoitteisiin, etteivät ne jää irrallisiksi. Tärkeää on myös, että tapahtumat saavat tukea kouluyhteisöltä ja tapahtumien luonne ja tavoitteet ovat selvillä kouluyhteisön jäsenille. (Kiilakoski 2016, 104–105.)

Osallisuuden tukeminen

Nuorisotyölle tyypillisiä menetelmiä ovat erilaiset ohjauksen menetelmät, ryhmäyttävät, yhteisölliset ja toiminnalliset sekä osallistavat menetelmät. Ohjauksessa on tärkeää osata käyttää erilaisia osallistavia menetelmiä. Osallistavat menetelmät lähtevät

liikkeelle siitä, että nuoret saavat itse suunnitella toimintaa sekä valita keinot ja menetelmät, joita he käyttävät. Osallistavista menetelmistä on vaikea antaa valmista listaa, jonka varassa ohjaaja voisi toimia, mutta lähes kaikkia perinteisiä ryhmätoiminnan harjoituksia voi muunnella ja käyttää osallistavasti. Yleisesti käytettyjä menetelmiä ovat ryhmäkeskustelut ja ryhmän omien kokemusten ja ideoiden hyödyntäminen. Osallistavassa toiminnassa nuoret itse ideoivat, suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa.

Opettajan ja ohjaajan näkökulmasta osallisuus voidaan nähdä vastuun jakamisena. Tällöin opettaja tai ohjaaja jakaa vastuuta ryhmän jäsenille sen verran kuin he pystyvät sitä ottamaan vastaan. Ajan myötä annettavan vastuun määrä kasvaa ja sitä kautta opettajan työ kevenee. Osallisuutta voidaan lähestyä myös sen eri asteiden kautta, jotka ovat hyvin sovellettavissa koulumaailmaan. (Nuorten akatemia 2020, 8.)

Ensimmäisellä asteella nuoria kuullaan, kysymällä heidän mielipidettään jostain aiheesta ja aikuiset ottavat sen huomioon päätöstä tehdessään. Toisella asteella nuorille annetaan vaihtoehtoja, esimerkiksi erilaisia opetusmenetelmiä, joista nuoret voivat valita mieleisensä. Kolmannella asteella nuoret ja aikuiset keskustelevat ja päättävät asioista yhdessä. Suunnitellaan yhdessä esimerkiksi jokin tapahtuma, sovitaan sen ajankohdasta ja toteuttamisesta. Neljännellä asteella nuoret tekevät päätöksen yksin tai yhdessä aikuisen kanssa ja suunnittelevat, miten idea toteutetaan. Viidennellä asteella nuoret päättävät ja toimivat keskenään hyvin itsenäisesti, aikuisen ollessa kuitenkin taustalla ja apuna tarvittaessa. (mt., 8–9.)

Osallistava toiminta lähtee kuitenkin liikkeelle siitä, että ryhmässä mukana olevat tuntevat olonsa turvalliseksi. Turvallinen ilmapiiri taas saavutetaan sillä, että ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan toisiaan ja ryhmäytyvät. Ryhmäytymisen tavoitteena on siis saavuttaa tilanne, jossa kaikkien on hyvä ja turvallinen toimia toistensa kanssa, koska turvallinen ryhmä on yksi osallisuuden keskeinen tekijä. Tällaisessa ryhmässä nuoret pystyvät ilmaisemaan mielipiteitään ilman pelkoa. Ryhmäytymiseen tarvitaan kuitenkin aikaa, useita tapaamisia ja monta mukavaa hetkeä. Ryhmä ei muodostu vielä silloin, kun osataan kaikkien nimet.

Tutustumisen ja ryhmäytymisen jälkeen päätetään usein pelisäännöt, joiden puitteissa toimitaan. Tätä aletaan harjoitella jo esimerkiksi päiväkodissa. Sääntöjen tekeminen ja noudattaminen jatkuu sitten taas myöhemmin myös koulussa, harrastusporukoissa

ja työelämässäänkin. Myös jokaisessa perheessä on usein joitain kirjoittamattomia sääntöjä. Sääntöjen tekeminen yhdessä on osallistavaa, olipa kyseessä mikä tahansa ryhmä tai yhteisö. Sääntöihin on helppo myös jokaisen sitoutua, kun niitä on jokainen itse päässyt miettimään ja tekemään.

Osallistuvat ihmiset ovat usein onnellisia, koska osallistumalla he pääsevät vaikuttamaan heitä itseään tai ympäröivää ympäristöä ja yhteiskuntaa koskeviin asioihin. He voivat näin myös kokea itsensä tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Pohdittaessa osallisuuden vastakäsitteitä: passiivisuus, välinpitämättömyys, osattomuus ja syrjäytyminen sekä vieraantuminen, on helppo ymmärtää, mitä osallisuus ei ainakaan ole, ja sitä kautta ymmärtää mitä se on.

Nuorten osallisuus ja osallistuminen voidaan määritellä ja mitata eri tavoin. Joissain tilanteissa pelkkä osallistuminen esimerkiksi ryhmän toimintaan voidaan nähdä voimaannuttavana ja hyvinvointia edistävänä. Toisaalta voidaan puhua laajemmasta näkökulmasta. Voimaannuttavana ja osallisuutta edistävänä voidaan pitää nuoren mahdollisuuksia ja toimintaedellytyksiä yhteiskunnassa. Laajempi yhteiskunnallinen näkökulma voi pitää sisällään esimerkiksi poliittisten vaikutusmekanismien ja yhteiskunnallisten rakenteiden tuntemusta, ymmärrystä sekä motivaatiota osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. (Podd 2010, 23.)

6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

Tässä luvussa kuvailen kehittämistyöni prosessin ja esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmät, joiden avulla keräsin opinnäytetyöni aineiston. Lisäksi esitän myös valitsemieni menetelmien hyötyjä ja mahdollisia niihin liittyviä haasteita sekä perustelen valitsemieni menetelmien käytön. Käyn läpi myös tutkimusaineistoni käsittelemiseen ja analysointiin liittyvät toimenpiteet.

6.1 Aineiston hankinnan menetelmälliset valinnat

Karkeasti tutkimusmenetelmät jaetaan laadullisiin (kvalitatiivisiin) ja määrällisiin (kvantitatiivisiin) tutkimusotteisiin. Oma kehittämistyöni perustuu laadulliseen tutkimukseen. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin uuden ilmiön ymmärtämiseen. Se sopii parhaiten tilanteisiin, joissa ilmiö on suhteellisen uusi tutkimuskohteena, eli siitä ei vielä ole tarpeeksi tietoa, teorioita ja tutkimusta. Laadullinen tutkimus on omiaan myös tilanteissa, joissa tutkittavasta asiasta, ilmiöstä halutaan saada syvällinen näkemys ja hyvä kuvaus. Lisäksi se sopii tilanteisiin, joissa luodaan uusia teorioita ja hypoteeseja sekä tilanteisiin, joissa käytetään monimenetelmällistä tutkimusotetta, eli triangulaatiota. (Kananen 2012, 29; Kananen 2010, 36–37; Ojasalo, Moilanen & Ritanen 2015, 104.)

Tutkimukseni tarkoituksena on kerätä tietoa ja löytää keinoja lukiolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi nuorisotyön menetelmin sekä löytää ideoita ja ehdotuksia siihen, millainen koulun ja nuorisotyön yhteistyö edistää lukiolaisten hyvinvointia. Tutkimuksen kannalta oleellista oli kerätä tietoa alan ihmisiltä, joilla on paras käsitys kyseisistä aiheista. Tämän vuoksi päädyin haastattelemaan kansalaistoiminnan ja nuorisotyön tulevia ammattilaisia, yhteisöpedagogiopiskelijoita, jotka suorittivat harjoittelua Jyväskylän Lyseon lukiolla ja Schildtin lukiolla. He siis parhaillaan tekivät ja kehittivät nuorisotyötä lukioissa, tavoitteinaan lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen. Kehittämistyöni kannalta oleellista oli haastatella myös lukion henkilökuntaa, jotka työskentelevät päivittäin opiskelijoiden kanssa ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Haastateltaviksi valikoitui Lyseon lukioilta opetushenkilökuntaa ja opiskeluhuollon sekä hallinnon henkilökuntaa. Luvatus anonymiteetin takaamiseksi olen kategorisoinut tunnistetietoja muuttamalla haastateltavien täsmälliset ammatit yleisemmälle tasolle (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 419).

Haastatteluilla saadaan kehittämistyön kohteesta sellaista aitoa tietoa, joka auttaa ymmärtämään sekä ilmiötä, että ilmiön kanssa toimivia ihmisiä. Haastateltavien näkemyksiä kehityskohteesta tarvitaan myös muutosten toimeenpanemisen vaiheessa. (Kananen 2015, 81). Haastatteluiden lisäksi päätin etsiä tietoa hyvinvoinnista lukiolaisten näkökulmasta, jo tehdyistä tutkimuksista, kuten esimerkiksi kouluterveyskysely ja lukiolaisbarometri.

Yleisesti lähes missä tahansa kehittämistyössä on tyypillistä käyttää yhteisöllisiä menetelmiä, sillä ihmisille on luonnollista kehittää asioita yhdessä. Omassa kehittämistyössäni minulla oli aluksi ajatus käyttää yhtenä tutkimusmenetelmänä ideariihettä, joka on nimensä mukaisesti eräänlainen yhteisöllinen ideointimenetelmä. Aikataulullisten haasteiden vuoksi ryhmä, jonka tätä menetelmää varten sain kokoon, oli kolme henkilöä. Pienen ryhmäkoon vuoksi luovuin ideariihestä ja päätin sen sijaan valita menetelmäksi teemallisen ryhmähaastattelun. Haastattelupäivän aamuna yksi ryhmän jäsenistä kuitenkin estyi tulemaan haastatteluun aikataulullisista syistä ja oman sekä osallistujien rajallisen ajan vuoksi haastattelun siirtäminen ei ollut mahdollista. Tämän vuoksi ryhmähaastattelustani tuli parihaastattelu. Parihaastattelun lisäksi tein kuusi yksilöhaastattelua. Haastatteluajkojen sopiminen tuotti siis omat haasteensa ja ryhmähaastatteluilla ajankäyttöä olisi voinut tehostaa, sillä varsinkin yksilöhaastattelut ovat aikaa vieviä. Avaan käyttämiäni haastattelumenetelmiä seuraavaksi tarkemmin.

6.2 Haastattelut

Haastattelin kolmea yhteisöpedagogiharjoittelijaa ja neljää opetus-, opiskeluhuollon ja hallinnon henkilöstöön kuuluvaa työntekijää. Yhteensä haastatteluja oli siis seitsemän. Haastattelumenetelminä käytin parihaastattelua ja yksilöhaastattelua. Käyttämäni haastattelurungot ovat työni liitteinä. Kaikki haastattelut alkoivat sillä, että kerroin työni tarkoituksesta ja tavoitteista ja pyysin luvan saada nauhoittaa haastattelut.

Ensimmäinen opetus-, opiskeluhuollon ja hallinnon henkilöstöön kuuluvien työntekijöiden haastattelu oli alun perin kolmen hengen ryhmähaastattelu, joka muuttui parihaastatteluksi. Toteutin tämän haastattelun puolistrukturoituna teemahaastatteluna (liite1), jonka kysymyksistä suurimman osan olin laatinut ennakkoon, mutta haastattelutilanteessa kysymysten muoto ja järjestys vaihtelivat hieman keskustelunkulun mukaan.

Teemahaastattelu koostuu eri keskustelun aiheista, eli teemoista, jotka haastattelija on laatinut ennakkoon (Kananen 2015, 83; 2017, 95). Ryhmähaastattelun, johon toisaalta myös parihaastattelu lukeutuu, etuna on tiedon saaminen nopeasti ja samanaikaisesti useammalta eri henkilöltä. Yksilöhaastatteluun nähden ryhmähaastattelussa voidaan

myös päästä syvemmälle itse aiheeseen, vallitsevan ryhmädynamiikan viedessä käsiteltäviä asioita uusille tasoille. Ryhmä- tai parihaastattelussa osallistujat myös saavat toisistaan tukea ja voivat auttaa toisiaan muistamaan jotain, mitä ei välttämättä yksilöhaastattelussa tulisi mieleen. Ryhmähaastattelun haittapuolena voi olla ryhmädynamiikan epätasapainoisuus, joka voi vaikuttaa puheenvuorojen epätasaan jakautumiseen tai siihen, ettei kaikkea uskalleta kertoa. Mielestäni parihaastattelu onnistui hyvin niiltä osin, että molemmat osallistujat pääsivät tasapuolisesti ääneen ja vuoropuhelua syntyi haastateltavien sekä minun ja haastateltavien välillä. Myös kaikki teemat tulivat käsitellyiksi. Haastattelu kesti yhteensä 62 minuuttia. (Kananen 2017, 95–98; 2015, 83; 2012, 100; Ojasalo ym. 2015, 111–112.)

Alkuperäisestä ryhmähaastattelusta pois jättäytyneen henkilön haastattelin puolistrukturoituna yksilöhaastatteluna, käyttäen samaa teemahaastattelun runkoa, kuin parihaastattelussa. Kyseinen haastattelu oli kestoltaan 49 minuuttia.

Kolmas opetus-, opiskeluhuollon ja hallinnon henkilöstöön kuuluvan työntekijän haastattelu oli kestoltaan 16 minuuttia. Tämä yksilöhaastattelu oli myös puolistrukturoitu haastattelu, joka oli aikataullisten syiden vuoksi kuitenkin paljon tiiviimpi kuin edellä mainitut teemahaastattelut, mutta jossa käytin muutamia samoja kysymyksiä, kuin teemahaastattelussa (liite2). Samat teemat ja kysymykset eivät Paulin (2014, 76) mukaan välttämättä toimi johtotasolla, taktisella ja operatiivisella tasolla (Kananen 2015, 81).

Yhteisöpedagogiharjoittelijoiden yksilöhaastattelut toteutin myös puolistrukturoituna haastatteluina samaa teemahaastattelun runkoa mukaillen tiivistetysti (liite3). Näistä ensimmäinen, Lyseon lukion yhteisöpedagogiharjoittelijan haastattelu kesti 29 minuuttia. Alun perin tarkoitukseni oli pitää Schildtin lukion yhteisöpedagogiharjoittelijoille parihaastattelu, joka kuitenkin muuttui yksilöhaastatteluksi, toisen haastateltavan estyessä tulemaan haastatteluun sovittuun aikaan henkilökohtaisista syistä. Schildtin lukion yhteisöpedagogiharjoittelijoiden yksilöhaastattelut olivat kestoltaan 45 minuuttia ja 18 minuuttia. Nauhoitin kaikki haastattelut haastateltavien suostumuksella.

Vaikka minulla ei juurikaan ollut kokemusta haastatteluiden tekemisestä, niin haastattelut sujuivat ongelmitta ja nauhoitukset olivat toimivia. Kaikki haastateltavat tun-

sivat minut jokseenkin entuudestaan Lyseon lukiolla tekemäni harjoittelun sekä yhteisöpedagogiopintojen kautta, minkä koen osaltaan vaikuttaneen myös positiivisesti haastattelutilanteiden ilmapiiriin ja rentouteen.

Työni seuraava vaihe oli muuttaa kerätty tutkimusaineisto tutkittavaan muotoon. Haastatteluaineiston kohdalla tämä tarkoitti nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon, eli litterointia. Litterointi helpottaa tutkimusaineiston varsinaista analysointia, eli sen järjestelmällistä läpikäyntiä, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua (Vilkkä 2015, 137). Litteroin kerätyn aineiston kokonaisuudessaan lähes sanasta sanaan puhekielille, jättäen pois sellaiset äännähdykset, kuten esimerkiksi ”ööh” ja ”hmm” sekä lyhenteitä sellaisia kohtia, joissa haastateltavat toistivat saman sanan, kuten esimerkiksi sanan ”ja”, ”tai”, useasti peräkkäin. Litterointi oli melko työläs ja aikaa vievä, mutta tutkimuksen kannalta erittäin tärkeä vaihe. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 36 sivua.

6.3 Analyysimenetelmät

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuustarkastelun edellytys on työn riittävä dokumentaatio, jonka avulla voidaan arvioida tutkijan ratkaisuja. Pyrin analyysimenetelmien tarkalla kuvaamisella selvittämään kehittämistyöni prosessin kulkua lukijan seurattavuuden parantamiseksi ja tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi. (Kananen 2017, 176.)

Aineiston analyysi alkoi ajatuksen tasolla jo haastatteluiden ja niiden litteroinnin aikana ja eteni litteroinnin jälkeen teoriasta johdannaiseen sisällönanalyysiin, joka lopulta analyysin edetessä muokkautui aineistosidonnaiseksi aineiston ja teorian vuoropuheluksi. Teorialähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa, että aineistosta etsitään teorian avulla vihjeitä tulkinnasta (Kananen 2017, 136). Tällöin aineiston luokittelu perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127).

Luin litteroidun aineiston ensin huolellisesti läpi useamman kerran. Seuraavaksi teemoin aineiston teorialähtöisesti käyttämällä apuna kouluhyvinvoinnin jaottelua. Teemat muodostuivat Konun (2002) ja Janhusen (2013) koulun hyvinvointimalleissa kuvattujen hyvinvoinnin ulottuvuuksien ja tekemieni haastatteluiden pohjalta. Uusia teemoja syntyi aineistosta esiin nousseiden tärkeiden ja mielenkiintoisten aiheiden

pohjalta. Jotkin teemat nousivat tärkeiksi sen mukaan, kuinka paljon jokin asia (esimerkiksi nuorisotyön tunnettavuus) toistui aineistossa. Annoin jokaiselle teemalle oman värikoodin ja koodasin aineiston niiden mukaan. Tämän jälkeen kokosin teemakortiston, järjestelemällä aineiston niin, että siirsin samanväriset, eli samaa teemaa koskevat haastattelun kohdat saman teeman alle. Näin sain aineiston tiiviimpään ja yksinkertaisempaan muotoon, mikä helpotti aineiston käsittelyä sekä tulkintojen ja johtopäätösten tekemistä. (Kananen 2017, 136–137, 141; 2012, 117; 2010, 62.)

Tulososioon jaottelin teemat siten, että ne vastaavat tutkimuskysymyksiini. Esimerkiksi tutkimuskysymykseeni lukiolaisten hyvinvoinnin edistämisestä nuorisotyön menetelmin -osion alle nousi teemoja kuten ”matalan kynnyksen kohtaajana” ja ”neuvonantajana ja ohjaajana”. Toiseen tutkimuskysymykseeni: millainen lukion ja nuorisotyön yhteistyö edistää lukiolaisten hyvinvointia, nousi teemoja kuten ”työn koordinointi” ja ”työn resursointi”. Nämä teemat avaavat laajemmin ja tarkemmin tulokset -osiossa.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimustyöni tulokset, jotka nousivat teorian kautta esiin aineistosta. Haastatteluaineistosta olen poiminut suorina lainauksina havainnollistamaan saatuja tuloksia ja elävöittämään tekstiä. Yhteisöpedagogiharjoittelijoiden vastaukset on merkitty tunnuksella YP1-YP3 haastateltavien lukumäärää vastaavasti. Samoin opetus-, opiskeluhuollon ja hallinnon henkilöstöön kuuluvien työntekijöiden vastaukset on merkitty tunnuksella HK1-HK4. Opinnäytetyössäni etsin vastauksia kysymykseen, miten lukiolaisten hyvinvointia voidaan edistää nuorisotyön menetelmin ja millaisella lukion ja nuorisotyön yhteistyöllä. Tuloksissa esiin nousi useita tapoja edistää lukiolaisten hyvinvointia nuorisotyön avulla ja ennaltaehkäisevällä työotteella. Lukio- ja yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen koettiin tärkeänä ja hyvinvointia edistävänä. Erityisen tärkeänä lukiolaisten hyvinvoinnin kannalta pidettiin sitä, että lukiossa olisi läsnä turvallisia aikuisia, joita lukiolaiset voisivat kohdata matalalla kynnyksellä heidän vapaa-ajallaan. Vastauksissa korostettiin sitä, että lukion ja nuorisotyön yhteistyön tulisi olla nykyistä tiiviimpää.

7.1 Nuorisotyöntekijän rooli hyvinvoinnin edistäjänä lukiossa

Haastatteluiden avulla pyrin etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiini, joten koin aiheelliseksi selvittää, mitä kaikkea yhteisöpedagogiharjoittelijat olivat harjoittelunsa aikana jo tehneet lukioissa ja miten nämä toiminnot haastateltavien mielestä olivat edistäneet lukiolaisten hyvinvointia. Tärkeää oli selvittää, millainen nuorisotyön toimijuus haastateltavien mielestä edistäisi lukiolaisten hyvinvointia ja mitä nuorisotyöltä toivottaisiin tulevaisuudessa. Aineistosta selvisi, että nuorisotyöntekijän rooli lukiossa olisi monipuolinen. Nuorisotyöntekijä toimisi yhteisöllisyyden edistäjänä ja osallisuuden mahdollistajana, opetushenkilökunnan apuna ja ryhmäyttäjänä, uusien työmuotojen tuojana, matalan kynnyksen kohtaajana, yksinäisyyden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä sekä neuvonantajana ja ohjaajana. Tärkeää olisi, että nuorisotyöntekijä olisi pysyvä toimija lukion arjessa.

Halusin myös selvittää, millaista yhteistyötä lukioiden ja nuorisotyön välillä on tällä hetkellä ja millaista yhteistyön toivottaisiin olevan jatkossa, jotta se edistäisi lukiolaisten hyvinvointia aiempaa paremmin. Aineistosta nousi esiin, että yhteistyö lukion ja nuorisotyön välillä on vielä vähäistä ja yhteistyön syntyminen vaatisi uudenlaisen toimintatavan käynnistämistä ja työn koordinoimista. Yhteistyö lukion ja nuorisotyön välillä vaatisi molempien alojen näkyväksi ja tunnetuksi tekemistä toisilleen sekä uusien resurssien lisäämistä toimialalle.

7.1.1 Yhteisöllisyyden edistäjänä ja osallisuuden mahdollistajana

Yhteisöpedagogit kertoivat järjestävänsä aina juhlapäivien aikaan lukiossa jotain teemaan sopivaa toimintaa, kuten esimerkiksi ystävänpäivänä he olivat pitäneet Schildtin lukiolla korttipajaa, joka oli ollut hyvin suosittu lukiolaisten keskuudessa. Schildtin lukiolla yhteisöpedagogiharjoittelijoiden työtehtäviin kuului nuorisotila -tyyppinen toiminta lukion sisällä. ”Nuorisotilana” toimi Schildtin lukion aulatorilla sijaitseva nurkahuone, joka oli saanut nimekseen yp-nurkka, yhteisöpedagogien mukaan. Lukiolai-

set saivat vapaasti tulla nurkkaukseen esimerkiksi piirtämään, värittämään värityskirjoja, tekemään palapelejä, askartelemaan, hakemaan apua esimerkiksi kesätyöasioihin tai muuten vain juttelemaan.

Myös Lyseon lukiolla oli pidetty erilaisia tempauksia ja aktiviteetteja harjoittelijan toimesta. Vastausten perusteella harjoittelijoiden järjestämät aktiviteetit loivat yhteisöllistä ilmapiiriä lukioon. Yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia pidettiin erittäin tärkeinä opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja sosiaalisten suhteiden tukemiseksi.

”Meidän tota just järkkäämiä juttuja on nuortenkin mukaan, niitä on pidetty tosi semmosina kivoina ja semmosina et ne on niinku nostattanu tavallaan fiilistä (--) ollu sellasta yhteisöllistä, kahvittehua, juttelua nii tämmöset on kuulemma pelastanu maanantaiaamun.” (YP1)

Yhteisöpedagogiharjoittelijat pitivät lukiolaisille myös läksykerhoa Schildtin lukiolla ja kamukerhoa pidettiin kummassakin lukiossa. He kuvailivat läksykerhon sellaiseksi, jonne nuoret voivat tulla heidän kanssaan juomaan kahvia ja tekemään rästitehtäviä. Kamukerhoa yhteisöpedagogit pitivät Schildtin lukiolla ja Lyseon lukiolla yhteistyössä oppilaitosdiakonin kanssa. Kamukerhon he kuvailivat yksinäisemmille nuorille suunnatuksi kohtaamispaikaksi, mutta korostivat, että ovet ovat kaikille avoinna. Myös kerhot koettiin opiskelijoiden hyvinvointia edistävinä toimintoina ja kerhotyypistä toimintaa toivottiin lukion arkeen enemmän.

Yleisen kouluviihtyvyyden lisäämisen ja erilaisten aktiviteettien ja kerhojen järjestämisen lisäksi yhteisöpedagogien työtehtäviin harjoittelussa kuului myös uusien opiskelijoiden perehdyttäminen lukion arkeen ja käytänteisiin, hyvinvointikurssin pitäminen, erilaisten ryhmäyttävien ohjaustuokioiden pitäminen oppitunneilla, henkilökunnan apuna oleminen, uusien tutoreiden kouluttaminen ja kansainvälisten opiskelijavaihto ryhmien mukana oleminen.

Opiskelijoiden ja luokkien ryhmähenkeä voidaan edistää ryhmäyttävillä, yhteishenkeä nostattavilla toiminnoilla ja osallistavilla menetelmillä. Yhteisöpedagogit kokivat heillä olevan osaamista etenkin yhteisöllisyyden lisäämiseen ja ryhmienhallintaan. Tutkimuksen tuloksissa ilmeni, että yhteisöpedagogiharjoittelijat edistivät omalla osaamisellaan paitsi lukiolaisten hyvinvointia, mutta lisäksi heidän toimintansa lukiossa auttoi myös opetushenkilökuntaa heidän arjessaan.

Tuloksissa ilmeni, että nuorisotyön avulla ja erilaisilla toiminnallisilla ja osallistavilla menetelmillä voidaan edistää lukiolaisten ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä. Turvallinen ilmapiiri, yhteisöllisyys ja ryhmäytyminen taas ovat edellytyksiä osallisuuden toteutumiseksi.

Osallisuuden edistämisen toimet voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Toisessa päämäärä on sosiaalinen, eli kyse on yhdessä toimimisesta, kuulumisesta, liittymisestä ja tunteesta, että on osa itseä suurempaa kokonaisuutta. Toinen osallisuuden päämäärä on poliittinen. Siinä kyse on päätöksenteosta, vaikuttamisesta, vallanjakamisesta ja vastuunkannosta. Osallisuuden edistäminen on siis sekä sosiaalista, että poliittista toimintaa ja keskeinen osa hyvinvointityötä. Allardin (1976) mukaan hyvinvointi rakentuu elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen (being) kolmesta hyvinvoinnin ulottuvuudesta, joihin kaikkiin osallisuudella on yhteys. (Kiilakoski 2012, 3; Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 5.)

Tutkimuksessa käyttämäni Konun (2002) ja Janhusen (2013) koulun hyvinvointimalit pohjautuvat tähän Allardin (1976) hyvinvointiteoriaan ja etenkin Janhusen mukaan toiminnallisuus edistää osallisuutta. Myös haastateltavat näkivät toiminnallisuuden edistävän lukiolaisten osallisuutta. Haastateltavien mukaan lukiolaiset pääsevät vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin muun muassa opiskelijakunnan hallituksen ja tuutoritoiminnan kautta. Lukiossa opiskelijoita myös kuunnellaan ja erilaisten säännöllisten kyselyiden, kuten esimerkiksi kouluterveyskysely, avulla lukiolaisten mielipiteitä pyritään tuomaan esille ja viemään eteenpäin. Vastauksissa nousi esiin, että osallisuutta edistäviä asioita voisi lukiossa olla enemmän. Tuloksien perusteella nuorisotyön mukana olemisen lukion arjessa edistää osallisuuden toteutumista ainakin toiminnan kautta.

” (--) et nuoriso-ohjaaja tai yhteisöpedagogi, jos olis siellä toiminnassa mukana, niin vois lisätä sellasta yhdessä pidettyä hauskaa. Mitä ikinä se sitten oliskaan. Mut että se voi lisätä positiivista ilmapiiriä (--) vois tukea vielä semmosta hyvänolontunnetta ja sellasta (--) Et se voi yksilötasolla olla aika isokin juttu, tulee semmonen tunne, et mä saan olla mukana jossain hausassa yhteisessä jutussa.” (HK2)

Lukiolaisten hyvinvointia edistävien asioiden ei tarvitse olla suuria tai kalliita vaan jo pienillä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävillä asioilla, kuten erilaiset kerhot, pienet

tapahtumat ja tempaukset sekä erilaiset teemapäivät edistävät lukiolaisten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta ja sitä kautta lisäävät hyvinvointia. Haastateltavat esittivät toiveita sen suhteen, että lukiolla voisi olla enemmän erilaisia kerhoja, eri teemoilla ja selkeillä tavoitteilla. Myös lukioiden tutortoimintaa tulisi haastateltavien mukaan kehittää niin, että tutorit toimisivat enemmän yhteistyössä keskenään sekä myös enemmän yhteistyössä oppilaskunnan hallituksen kanssa. Haastateltavien mielestä tärkeintä on se, että lukiolaisille tarjottaisiin enemmän mahdollisuuksia osallistua erilaisiin toimintoihin hyvin matalalla kynnyksellä.

” (—) nää kamuryhmät ja kaikki nää tämmöset kahvitilaisuudet ja nämä niin mun mielestä sitä voidaan edistää just näillä ja nimenomaan sellasella matalalla kynnyksellä, elikkä se, että on tämmösiä pieniä juttuja. Elikkä ei oo mitää semmosii suuria spehtaakkeleita vaan ollaan läsnä ja se auttaa nyt ainakin meitä opettajia silleen, että kun täällä on niinku niitä ihmisiä, jotka on oikeesti ammattitaitosia tai tulevia ammattilaisia, niinkun tekin harjoittelijoina ootte niin (—) Mä näkisin sen niinkun teidän mukana olo ja koulun arjessa mukana oleminen, niin se on se, mikä edistää sitten hyvinvointia nimenomaan sitä kautta.” (HK3)

7.1.2 Opetushenkilökunnan apuna ja ryhmäyttäjänä

Opettajilla ei välttämättä ole työpäivässään opetustuntien ohella aikaa puuttua tietynlaisiin ongelmiin. Opettaja saattaa esimerkiksi nähdä nuoren vaikuttavan yksinäiseltä, tai huomata nuorella opiskeluun liittyviä haasteita, alakuloisuutta tai jotain muuta, johon nuori tarvitsisi tukea. Opettaja ei kuitenkaan aina hektisessä arjessaan kaiken kiiheen keskellä ehdi puuttumaan tai reagoimaan jokaiseen näkemäänsä asiaan heti. Huolen herätessä opettaja voi yrittää ohjata opiskelijaa esimerkiksi opiskeluhuollon palveluiden piiriin, mutta ongelmana voi joskus olla, ettei opiskelija halua ottaa tällaista apua vastaan.

” (—) sit me tehään opettajien kanssa yhteistyötä esimerkiks, jos heillä on heränny huoli jostain nuoresta, niin me saatetaan jututtaa sitä nuorta tai sit se saattaa tulla meidän kanssa tekemään tehtäviä, joskus pidetään semmosia ohjausjuttui tunneilla (—) semmosia aktiviteetteja, että ryhmäytyy paremmin ja jaksaa sitte opiskellakki paremmin sen jälkee ehkä sitte.” (YP1)

” (--) pystytään sillain niinku tuomaan, että mitä me nähään, että mikä on vaikka huonosti, mitä noi opettajat ja tämmöset ei nää ku ei ne oo täällä väli-tuntisin pyörimässä, ku ne on tuolla opettajanhuoneessa nii. Joo.” (Yp2)

Yhteisöpedagogiharjoittelijoiden havaintojen mukaan lukiolaisten hyvinvoinnin kan-nalta nuorisotyön tekeminen lukion arjessa pitäisi olla jatkuvaa. Harjoittelijat korosti-vat erityisesti nuorisotyön ja ohjauksen tärkeyttä siirtymävaiheessa peruskoulusta lu-kioon, sillä suureen lukioon siirtyminen voi olla nuoren mielestä jännittävää ja jopa pelottavaa. Nuori ei välttämättä tunne rakennusta tai lukion käytänteitä eikä nuorella välttämättä ole kavereita uudessa oppilaitoksessa entisten luokkakavereiden suuntau-duttua eri oppilaitoksiin.

”Koko ajan meitäkin lähestyy enemmän porukkaa, kun me ollaa pikkuhiljaa tultu osaksi tätä arkea täällä ja mä toivon, että joku jatkaa näit juttui, koska eihän siinä oo mitää järkee, että jos joku yks kevät tehään jotain tämmöstä ja sit minkäänlaista jatkuvuutta ei oo (--) jos jatketaan tätä systeemiä, että aina keväisin on yhteisöpedagogiharjoittelijoita nii ei se loppupeleissä semmonen tän lukion yhteisöllisyyttä paranna, vaan sen pitäis olla jatkuvaa, sen pitäis olla koko ajan täällä läsnä ja kuka täällä sit syksyllä? Syksyllä tulee uudet opiskeli-jat, nehän vasta kaipaiskin semmosta niinku tavallaan tukee, koska eihä ne tiää, ne ei tiää lukiosta paljoo, ne ei tiää tästä rakennuksesta ja ne ei tunne toisiaan, niillä on ihan uudet luokat. Sehän ois just täydellistä aikaa tavallaan yhteisöpe-dagogille olla ryhmäytämässä porukkaa.” (YP1)

Yhteisöpedagogiharjoittelijat kokivat syksyn olevan otollisinta aikaa nuorisotyön olla opetushenkilökunnan apuna uusien opiskelijoiden ryhmäyttämässä. He myös ilmai-sivat huolensa siitä, ettei lukiossa ole tarpeeksi resursseja syksyllä uusien opiskelijoi-den lukion aloittamisen tukemiseen. Toive lisäresursseista uusien opiskelijoiden aloit-tamisen tukemiseen tuli esiin myös opiskeluhuollon henkilökunnan vastauksissa.

”Ainahan lisäresurssit on tarpeen, kun on näin paljon väkeä, että se, että miten on mahdollista käyttää aikaa, nii sit siinä vaiheessa kun uudet opiskelijat tulee, niin siihen aloituksen tukemiseen (--)” (HK1)

Lukion alussa uudet opiskelijat jaetaan 4–5 hengen pienryhmiin, joissa opiskellaan pääsääntöisesti lukion alkuaika. Tavoitteena on, että opiskelijat tutustuvat toisiinsa helpommin pienryhmien avulla ja samalla tuetaan myös opiskelijan turvallisuuden tunteen ja yhteisöllisyyden tunteen vahvistumista. Lukion alussa uusille opiskelijoille järjestetään myös ryhmäytymistapahtumia lukion henkilökunnan ja tutoreiden toi-mesta.

Uusien opiskelijoiden jakaminen pienempiin ryhmiin ja pienryhmätyöskentely on hyvä keino saada opiskelijoita tutustumaan toisiinsa lukion alussa. Toimivalla pienryhmällä voi olla myös merkittävä vaikutus nuoren hyvinvoinnin kannalta (Opetushallitus 2020e). Ryhmätyöskentely tukee nuoren identiteetin rakentumista, joka tapahtuu ennen kaikkea suhteessa vertaisiin. Pienryhmässä työskentely antaa lisäksi kokemuksia joukkoon kuulumisesta voi myös madaltaa kynnystä osallistua keskusteluun. Nuorille herkkien ja henkilökohtaisten aiheiden, kuten esimerkiksi itsetuntemukseen liittyvien asioiden ja omien tulevaisuuden haaveiden pohtiminen voi olla helpompaa ja syvällisempää pienryhmässä vertaisten kanssa. (Janhunen 2013, 85; Kinnunen 2015, 62; Opetushallitus 2020e.) Tämä kuitenkin vaatii sitä, että ryhmässä vallitsee turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri.

Pienryhmäohjauksessa ohjaajalla on tärkeä rooli ryhmien toiminnan tukemisessa. Turvallisen ilmapiirin synnyttäminen sekä ylläpitäminen ovat ennen kaikkea ohjaajan vastuulla. Ohjaajan tehtävänä myös tunnistaa nuorten yksilöllisiä tarpeita ja vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan ryhmissä toimimiseen ja yhdessä oppimiseen. (Kinnunen 2015, 62; Opetushallitus 2020e.)

Pelkästään toisten nimien tunteminen ei kuitenkaan vielä riitä luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin ja ryhmän hyvän yhteishengen saavuttamiseksi. Itse ryhmäytyminen ei pienryhmässä tapahdu automaattisesti, vaan vaatii monta mukavaa yhteistä hetkeä. Ryhmädynamiikan rakentuminen ja ryhmän sisäisten roolien muodostuminen alkaa heti, kun uusi ryhmä muodostetaan. Repo-Kaarenton (2007) mukaan opettajalla tai ryhmänohjaajalla on erityisen tärkeä rooli etenkin ryhmän muodostumisvaiheessa, sillä hänen tehtävänä on edesauttaa tutustumista ja turvallisen ilmapiirin muodostumista, joka luo pohjan onnistuneelle ryhmäytymiselle (Harsu, Koski, Kostin-Harjämäki & Lehtivuori 2013, 8).

”Niä just eilen juttelin yhden nuoren kanssa ryhmäytymisestä ja tämmösistä, nii sekin oli sitä mieltä, että se kuuluu niin kun hyvin vahvasti tämmöseen niin kun yleiseen hyvinvointiin, et miten sit tulee niin kun sen oman ryhmän kanssa toimeen ja näin (--)” (YP3)

Ryhmäytyminen liittyy vahvasti kouluhyvinvointiin, sillä se on edellytys hyvän, kannustavan ja turvallisen oppimisympäristön syntymiselle ja sen vuoksi siihen tulisikin

panostaa. Onnistunut ryhmäytyminen voi myös ehkäistä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Ryhmän muodostumisen jälkeen, ryhmän myöhemmissä vaiheissa voi jäsenten välillä syntyä riitoja tai ryhmän vuorovaikutuksessa voi ilmetä ongelmia. Pahimmissa tapauksissa nämä voivat johtaa kiusaamisen, kuten esimerkiksi ryhmän ulkopuolelle jättämiseen. Hyvän ryhmähengen luominen ja ylläpitäminen on tärkeää ja ryhmädynamiikka vaatii työstämistä myös ryhmän myöhemmissä vaiheissa. Haastattelemani yhteisöpedagogiharjoittelijat muistuttivatkin ryhmäytymisen olevan prosessi. Vastauksissa ilmeni myös, että haastateltavien lisäksi, lukio-opiskelijat ovat toivoneet ryhmäytymisen olevan pitkäkestoisempaa.

”Kyllähän täällä nää tutorit järjestää niinku jotkut pöhinäpäivän tai kaks missä ne niinku ryhmäyttää ihmisiä, mutta kun senkin pitäis olla semmosta paljon kokonaisvaltasempaa et se ei ois vaan niinku yks päivä, vaan se kuitenkin niinku ryhmäytyminen on prosessi ja sen pitäis niinku jatkua pidempäänkin.” (YP1)

”(--) se et mitä opiskelijoilta iteltään oon kuullu niin on kaivattu sitä, että et kun se monesti jää ne ryhmäytymisjutut siihen alkusyksyyn (--) mut sen jälkeen, kun päässy tutustumaan paremmin, myöhemmin sitten syksyn ja talven aikana, nii joku on sanonut et ois kiva et sit ois niitä (--) että vois niinku sen ryhmän kans olla jotain mukavaa yhteistä, että opiskelija kokee sen helpompana, et kun se on siinä vaiheessa sit, kun on vähän oppinut tuntemaan, että alkuun on aika haastava.” (HK2)

7.1.3 Uusien työmuotojen tuojana

Nuorisotyön perusluonteeseen kuuluu olla siellä, missä nuoretkin ovat ja tämän kautta on kehittynyt myös digitaalinen nuorisotyö (OKM 2020d, 36) sillä nykypäivänä lähes kaikki nuoret ovat netissä. Nuorten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta voidaan edistää digitaalisen nuorisotyön keinoin. Schildtin lukiolla yhteisöpedagogi harjoittelijoilla oli käytössään Wilma tunnukset kommunikointia varten sekä Instagram tili ja lisäksi he olivat juuri ottaneet käyttöön myös Discord -kanavan ja tekivät sitä kautta digitaalista nuorisotyötä lukiolla. Discordin oltua käytössä kahden viikon ajan, oli jäseniä (lukiolaisia) Discord serverillä heidän mukaansa jo noin 50. Yhteisöpedagogiharjoittelijat kokivat Discord -kanavan toimivaksi ja hyväksi keinoksi kohdata nuoria netin kautta.

”(--) me ollaan just koitettu tota digitaalisempaa juttua ku se on meillä myös vähän paremmin hanskassa ku ehkä näillä vanhemmilla opettajilla ja muulla

henkilökunnalla täällä, nii pystytää olee siellä missä ne nuoret on ja ollaan aika ajantasalla siitä, että mitä ne käyttää.” (YP2)

” (--) siellä on erilaisia kanavia eri aiheille, missä nuoret voi just tulla juttelee meidän yhteisöpedagogien kanssa ja toisilleen ja ne on niinku tän lukion sisäsiä (--)” (YP1)

Yhteisöpedagogit kokivat digitaalisen nuorisotyön tekemisen edistävän lukiolaisten hyvinvointia. He olivat huomanneet pystyvän tavoittamaan nuoria paremmin ja laajemmin lukion sisällä netin välityksellä. He kertoivat myös, että etenkin hieman yksinäiset tai ujommat nuoret olivat uskaltaneet lähestyä ja jutella heille kasvotusten, juteltuaan ensin Discordin kautta. Heidän mielestään digitaalista nuorisotyötä tulisi koulumaailmassa kehittää ja hyödyntää entistä paremmin. Vastausten perusteella oppilaitoksen sisällä tehtävä digitaalinen nuorisotyö voi ehkäistä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä.

”Ja mä oon huomannu ainakin sen, että (--) ne on uskaltanu sit tulla, lähestyy meitä paremmin niinku kasvotustenki, ku ne on ensin puhunu meille siellä nettissä ja sitten tullu meidän nurkkaan tonne juttelemaan niinku ihan face to face.” (YP1)

” (--) aina me herätellään siellä joku pieni keskustelu ja eilenki puhutti just mitä ihmiset harrastaa ja sit siel on sellanen meemi kanava mikä on aika aktiivinen, mihin ihmiset laittaa meemejä, onhan se kiva jos sekin jonkun päivää piristää ne meemit siellä.” (YP1)

” (--) Ku siellä on yks esim just, joka niinku ei ois muuten varmaan tullu meille sanomaan mitään, mut ku se siellä jutteli meille ensin, nii nyt se on tosi usein, se vaan tulee tonne jos sillä on hyppyjä ja ei oo kavereita just nii. Ja tollai just pystytty tavottaa tosi monenlaisia ihmisiä, että semmosia joilla on paljon kavereita ja näin ja niillä muutenki menee hyvin, mutta kyllä nekin kaipaa välillä semmosta juttelua ja näin ja sitte niitä kellä ei oo kavereita.” (YP2)

7.1.4 Matalan kynnyksen kohtaajana

Haastatteluissa esitin jokaiselle kysymyksen siitä, miten lukiolaisten hyvinvointia voitaisiin heidän mielestään edistää nuorisotyön menetelmin. Kaikkien haastateltavien

vastauksissa esiin nousi sama asia: nuorten arjessa läsnäololla ja nuorten kohtaamisella. Vastauksissa korostettiin etenkin sitä, kuinka tärkeää hyvinvoinnin kannalta on nuorten kohtaaminen äärimmäisen matalalla kynnyksellä.

Haastateltavien mukaan yksi jopa tärkein lukiolaisten hyvinvointia edistävä tekijä, joka vielä toistaiseksi lukion rakenteista puuttuu, olisi se, että lukiossa olisi päivittäin läsnä turvallisia aikuisia, joille nuoret voisivat mennä juttelemaan ilman ajanvarausta, että läsnä olisi aikuisia, joilla olisi aikaa juuri siinä hetkessä, kun opiskelija tarvitsee juttukaveria.

Opetushenkilöstö ja opiskeluhuolto ovat nuoren hyvinvoinnin tukena, mutta ongelmana voi olla, ettei aikaa löydy juuri siinä hetkessä, kun opiskelija tarvitsee kuulijaa tai nuori ei välttämättä uskalla puhua asioistaan näille tahoille. Opettajilla on työnsä puolesta tietynlainen arviointivelvoite ja nuori saattaa esimerkiksi huonon numeron pelossa jättää kertomatta joitain asioita opettajalle. Nuori saattaa myös pelätä leimautuvansa ja joutuvansa muiden nuorten arvostelun kohteeksi, mikäli menisi juttelemaan esimerkiksi terveydenhoitajan, kuraattorin tai psykologin kanssa.

” (--) Että siihen ei tuu sellaista mitä herkästi tulee ehkä, jos on niinku psykologi tai kuraattori tai terkkari, siinä tulee heti semmonen vähän tietynlainen (--) pelkää leimautuvansa tai muuten niin kun kokee, että se on virallisempaa tai jotain semmosta, mikä voi olla aika monelle esteenä siinä (--) että sitten taas se, että nuorisotoimi on taas niin kuin arjessa tällaista, voi olla kaikkia koskevaa ja kaikki voi hyötyä siitä ja ottaa siitä mitä kokee haluavansa ja saavansa (--)” (HK1)

” (--) että täällä ois joku sitte jolle vois mennä jos joku vaivaa, eikä tarvii varata välttis mitää aikaa tai näin niin et täällä on joku ihminen, semmonen turvallinen aikuinen, minkä saa sitten kiinni. Et ku kaikkialle just pitää varata aika ja sit se menee kolmen viikon päähän niin. Ku se juttu voi vaan tulla ja sit siihen tarvis nyt heti, et on matikan koe ja en pysty yhtää keskittyä, ku en saa purettuu sitä kellekään.” (YP2)

Yhteisöpedagogit kokivat heidän päivittäisen läsnäolonsa lukion arjessa madaltaneen opiskelijoiden kynnystä lähestyä heitä ja aloittaa keskustelua. Pitkien harjoittelujaksojensa ansiosta yhteisöpedagogit olivat tulleet lukiolaisille tutuiksi. Yhteisöpedagogit kertoivat järjestämillään aktiviteeteilla olevan osallisuutta ja yhteisöllisempää ilmapii-riä edistävä vaikutus lukiossa, mutta niiden myötä lukiolaiset olivat alkaneet myös

avoimemmin puhua yhteisöpedagogeille mieltään askarruttavista asioista. Haastateltavien mukaan päivittäin lukion arjessa mukana olo ja työn näkyväksi tekeminen ovat edellytys sille, että opiskelijat uskaltavat tulla helpommin ja oma-aloitteisemmin keskustelemaan asioistaan. Myös lukion henkilöstön mielestä se, että nuorilla on mahdollisuus keskustella jonkun aikuisen tai nuoren aikuisen kanssa, on erityisen tärkeää lukiokäisille.

Haastateltavat kokivat, että lukiolaisten hyvinvointia voi edistää myös auttamalla opiskelijoita ihan jo pienissäkin arjen asioissa, kuten esimerkiksi löytämään oikean luokan tai ihmisen suuresta oppilaitoksesta. Tämä vaatii tietysti juuri sitä, että lukion arjessa olisi mukana ihmisiä, joilla on aikaa opiskelijoille siinä hetkessä, kun he tarvitsevat apua, olipa kyseessä sitten pieni tai suuria asia.

7.1.5 Yksinäisyyden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä

Yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen, ryhmäyttäminen, sosiaalisten suhteiden vahvistaminen ja nuorten kohtaaminen matalalla kynnyksellä, ovat kaikki lukiolaisten hyvinvointia edistävää ja ennaltaehkäisevää työtä yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Haastateltavat korostivatkin ennaltaehkäisevän työn merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja totesivat koulumaailman olevan paras paikka ehkäisevän työn tekemiselle.

”(--) tää on ehkä paras niinku paikka semmoselle etsivälle ja ehkäsevälle nuorisotyölle, ku täällä on kuitenkin suurin osa niistä nuorista, nii täällä ne kaikki tavottaa, kun sit jos ois vaa joku nuorisotila, nii sinne tulee vaan tietyt ihmiset. Ja kun me katottiin jotain tilastoja niinku täälläkin on se 1200 opiskelijaa nii sit kumminki, mä en nyt lupaa mitään ihan tarkkoja lukuja, mut kumminki siitä, jos valmistuu 400 vuodessa, nii varmaan 100 jää ilman opiskelupaikkaa ja sit niillä on tosi iso riski niinku pudota kokonaa pois ja hävitä ja hankalaa on sit löytää niitä semmosia, ketkä on syrjäytyny ja näin. Nii täällä pystyis nii paljon vaikuttaa siihen jo ennaltaehkäisevästi (--) Ja kaikki koulut muutenki on niinku ehkä paras paikka tehdä sitä ennaltaehkäisevää työtä, että sieltä niinku, se on ainut paikka mistä tavottaa ne kaikki. Jep.” (YP2)

Haastateltavien mukaan lukioissa on keskusteltu yksinäisyydestä, mietitty erilaisia menetelmiä sen ehkäisemiseksi ja perustettu ryhmiä, kuten esimerkiksi aiemmin mainittu kamukerho. Yksinäisyyttä kokevat opiskelijat voivat kuitenkin kaivata juttukaveria myös kouluajan sisällä olevalla vapaa-ajallaan, sillä välttämättä kouluajan jälkeinen kerhotoiminta ei sovi jokaiselle ja toisaalta kerran viikossa kokoontuva kerho ei välttämättä myöskään tue yksinäisyyttä kokevaa opiskelijaa tarpeeksi. Haastateltavien mukaan opetushenkilökunnan voi olla vaikeaa huomata tai puuttua yksinäisyyteen hektisessä kouluarjessa ja sen vuoksi olisi tärkeää, että välituntisin ja myös opiskelijoiden hyppytuntien aikaan olisi läsnä henkilöitä, joiden kanssa voisi jutella, pelata lautapelejä tai tehdä vaikka koulutehtäviä.

Kangasniemen (2008) mukaan yksinäisyyden kokemuksilla voi olla nuoren tulevaisuuden kannalta vakavia seurauksia. Yksinäisyys voi pitkään jatkuessaan vaikuttaa nuoren terveydentilaan sitä heikentävästi ja johtaa pahimmillaan mielenterveyden ongelmiin, syömishäiriöihin ja jopa itsemurhayrityksiin. Jatko-opintoihin hakeutuessa lukiolaisen heikentynyt toimintakyky tai terveydentila voi olla myös esteenä opiskelijaksi valinnalle tai tutkinnon suorittamiselle. Kiusaamisen, syrjinnän ja yksinäisyyden kokemukset voivat aiheuttaa luottamuspulan toisiin ihmisiin ja myöhempien ihmissuhteiden solmiminen sekä ylläpitäminen voivat tuottaa ongelmia. Tällöin voidaan puhua myös yksinäisyyden kroonistumisesta, eikä yksilöllä välttämättä ole enää voimavaroja negatiivisen kehän pysäyttämiseen. (Janhunen 2013, 34). Syrjäytymiskehityksen ennaltaehkäisemisen voi olla riippuvainen siitä, miten syrjäytymistä aiheuttavat tekijät pystytään tunnistamaan ja miten niihin pystytään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Harrastustoiminta edistää nuorten yhteisöllisyyttä ja vahvistaa sosiaalisia suhteita sekä osallisuutta. Harrastustoiminnan kautta nuoret tulevat osaksi harrastusporukkaa ja voivat löytää uusia ystäviä. Vastauksissa esiin nousi toiveita sen suhteen, että nuorisotyö voisi olla apuna nuorten vapaa-ajan harrastusten tukemisessa, järjestämällä toimintaa koulun jälkeen mahdollisuuksien mukaan oppilaitoksen tiloissa.

”No tota, että ne haasteet, jotka varmaan niinku liittyy ainakin osittain tähän on varmaan nuorten yksinäisyys ja sitten heillä on aika paljon erilaisia mielenterveyteen liittyviä ongelmia ja sosiaalsiin suhteisiin liittyviä ongelmia. Niin mä näkisin, että tässä vois nuorisotyö olla tukemassa sit tätä lukion toimintaa, koska meidän resurssit on hyvin rajalliset tietysti tässä, että osaksi meidän palkkaa ottaisin mielelläni nuorisotyön kyllä tänne.” (HK4)

” (--) viime aikoina on puhuttu esimerkiksi nuorten yksinäisyydestä ja mietitty siihen erilaisia menetelmiä, ja ryhmiä on niinku alotettu, että yks on tietysti nuorten niin kuin erilaisten vapaa-ajan harrastusten tukeminen koulun jälkeen iltapäivällä...jos ulkopuolelta, nuorisopuolelta, kolmas sektori, jos tulis koululle niin, sen puolen niin kun tueksi (--)” (HK2)

Koulun jälkeinen maksuton tai hyvin edullinen harrastustoiminta olisi haastateltavien mukaan myös taloudellisen tasa-arvon näkökulmasta nuorten hyvinvointia tukevaa. Kaikilla nuorilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia, tai jaksamista lähteä harrastustoimintaan enää myöhemmin illalla koulun jälkeen, jos nuori esimerkiksi asuu kauempana tai huonot kulkuyhteydet hankaloittavat harrastuksiin pääsemistä. Järjestämällä erilaista harrastustoimintaa oppilaitoksen tiloissa koulun jälkeen, voitaisiin näin tarjota harrastusmahdollisuuksia myös niille nuorille, joilla ei muuten ole kunnollisia mahdollisuuksia päästä harrastamaan. Nuorisotyö voisi olla tämän puolen tukena. Eri-laiset yhdistykset ja järjestöt tai hankkeet voisivat olla näiden palvelujen tarjoajana, sillä lukiolla ei vastausten perusteella ole tarpeeksi resursseja tämän toteuttamiseksi.

” (--) niin siihen opettajilla ei oo tällä hetkellä tai koululla ei oo niinku resursseja maksaa opettajille, mutta sehän on nuorisotyölle semmonen, semmonen niinku yks muoto. Niinku kaikille nuorille ei oo mahdollisuutta mennä heti koulun jälkeen harrastamaan, eikä kiinnosta, että meillä on kuitenkin periaatteessa tilat 24h niinku käytössä ja ne on yhteiskunnan noilla varoilla kuitenkin niinku perustettu (--)” (HK2)

Vastauksissa esiin nousi, että lukioon kaivattaisiin myös enemmän eri nuorisotyön toimintaa järjestäviä tahoja esittelemään toimintaansa. Erityisesti lukiolle toivottaisiin erilaisia järjestöjä jakamaan tietoa ja tarjoamaan harrastusmahdollisuuksia lukiolaisille. Vastauksien perusteella lukion henkilökunnalla ei ole riittävästi aikaa tämänkaltaisten yhteistyökuvioiden järjestämiseen monipuolisemmin ja opiskelijakunnanhallituksella tai tutoreilla taas ei välttämättä ole osaamista tai pystyvyyttä tällaisten asioiden hoitamiseen. Haastatteluissa nousi esiin ehdotus siitä, että nuorisotyö voisi olla lukion apuna tämän asian järjestämisessä ja kehittämisessä. Opiskelijat voisivat olla haastateltavien mukaan myös enemmän mukana erilaisissa projekteissa lukion ulkopuolisten tahojen kanssa. Siten opiskelijat voisivat myös luoda ja kasvattaa omia verkostojaan, löytää uusia mielenkiinnon kohteita, uusia ystäviä ja yhteisöjä. Samalla jär-

jestöt voisivat tavoittaa nuoria paremmin ja saada uusia ideoita toimintaansa. Lukio-laisten tulevaisuuden kannalta sillä olisi hyvinvointia edistävä merkitys, sillä esimerkiksi työelämään hakeutuessa, voi verkostoilla ja suhteilla olla merkittävä vaikutus nuoren työnsaannin kannalta.

7.1.6 Neuvonantajana ja ohjaajana

Kesätyöasioissa neuvominen ja opinto-ohjauksessa apuna oleminen voisi tulosten mukaan olla myös osa nuorisotyön tehtävää lukiossa, erityisesti lukiolaisten siirtymävaiheessa kohti jatko-opintoja ja työelämää lukion päättyessä. Yhteisöpedagogiharjoittelijat olivat sekä Schildtin lukiolla, että Lyseon lukiolla auttaneet opiskelijoita kesätyöasioissa järjestämällä työpajoja ansioluettelon ja työhakemuksen laatimiseksi sekä jakamalla infoa avoimista kesätyöpaikoista. Näissä asioissa apuna oleminen koettiin haastateltavien mukaan erittäin tärkeänä tehtävänä nuorten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta.

”Sitten esimerkiksi ihan niin kun käytännössä, kun nuoret lähtee kesätyöpaikoja hakemaan, niin kun sen ansioluettelon, CV:n hakemuksen työstämistä, konkreettista tekemistä. Joku nuori ei oo koskaan sitä tehnyt, eikä tiedä miten sitä lähetään kokoamaan, niin semmosessa jos on joku vierellä, auttamassa nii sillä voi olla suurenmoinen apu. Nuori voi sit sitä kautta, vaikka saada ensimmäisen kesätyö paikan paremmin (—)” (HK1)

Haastatteluissa esiin nousi toiveita myös erityisen tuen tarpeessa olevien lukiolaisten tukemiseksi. Nuorisotyö voisi haastateltavien mukaan olla joissain tapauksissa yksittäisen nuoren tukena tarvittavan ajan, esimerkiksi lukuvuoden ajan. Nuorisotyö voisi olla esimerkiksi nuoren tukena koulutehtävien teossa, rinnalla kulkijana koulumatkoilla, auttaa pankkiasioiden hoitamisessa, tai muissa sellaisissa asioissa, joihin lukion henkilökunnan resurssit eivät riitä.

Haastateltavien mukaan nuorisotyölle olisi niin sanotusti paikka opiskelijoiden ja oppilashuollon välillä. Nuorisotyö voisi täyttää sen aukon, joka tällä hetkellä on siinä, ettei nuori aina välttämättä saa apua tai tukea asioihinsa juuri sillä hetkellä kuin tarvitsee. Nuorisotyö voisi olla linkki opiskelijoiden ja oppilashuollon välillä, hoitaen sel-

laiset ongelmat, joihin nuorisotyöltä löytyy vastauksia ja auttaen nuoria sellaisissa asioissa, joihin muulla henkilökunnalla ei ole aikaa. Tarpeen vaatiessa nuorisotyö olisi ohjaamassa nuoria myös opiskeluhuollon tai muiden palveluiden piiriin.

”On varmasti niinku paljon mahdollisuuksia ja ku onhan täällä siis opot ja kuraattorit ja psykologit ja nää mutta et sitte ois tosi hyvä, että ois joku semmonen vielä siinä välissä niinku nuorten ja tämmösten tahojen.” (YP2)

”Se hyvinvointi on tärkeä, tietysti rooli ois sitten hyvinvointiryhmässä (--) tälle nuorisotyöntekijälle (--) kyllä mä niinku mielellään näkisin sitten, että tossa opiskeluhuolto toiminnassa ja opiskelijahyvinvointi toiminnassa, kumpaa saana nyt haluaa käyttää, niin siinä olis nuorisotyö mukana.” (HK4)

7.1.7 Pysyvänä toimijana

Haastateltavien vastauksissa nousi esiin hyvin yhteneväinen mielipide siitä, pitäisikö lukiossa olla enemmän nuorisotyötä. Yhteisöpedagogiharjoittelijat toivat esille erityisesti sitä, että nuorisotyölle näyttäisi nuorten hyvinvoinnin kannalta olevan isoissa lukioissa kova tarve. Myös haastattelemini lukion henkilökunnan mukaan nuorisotyö olisi hyvin tervetullutta lukion puolelle. Haastateltavien mukaan tärkeää olisi, ettei nuorisotyö lukiossa olisi satunnaista, vaan nuorisotyön tulisi päästä osaksi lukion rakenteita.

” (--) pääasia ois jotenki, että ne pääsis sillä tavalla rakenteisiin, että ne ei oo tämmöset teemapäivät, tapahtumat, että ne ei oo vaan niinku kiinni, että kuka sattuu minäkin vuonna innostumaan, tai minkälainen vaikka joku nuorisotyö tai yhteisöpedagogiharjoittelija sattuu koululla olemaan, sit voi mennä viisi vuotta, ettei tapahdu mitään, että ne tulis osaksi arkea ja se vaatii monta monta vuotta.” (HK2)

Lyseon lukiolla harjoitteluaan tekevä yhteisöpedagogiopiskelija oli suorittamassa Lyseolla kolmen kuukauden pituista harjoittelua ja Schildtin lukiolla yhteisöpedagogiharjoittelijoiden harjoittelun kesto tulisi olemaan yhteensä viisi kuukautta. Haastateltavat kertoivat harjoitteluidensa lukiolla olevan pitkiä siitä syystä, että näin he pääsisivät paremmin mukaan lukioiden arkeen ja ehtisivät saamaan jopa jotain pysyvämpää muutosta aikaan. Vaikka harjoittelut olivat kestoiltaan melko pitkiä, niin se ei haastateltavien mukaan ole riittävää vaan toiminnasta pitäisi saada pysyvämpää. Sekä nuorisosalta, että lukioista löytyisi jo halukkaita yhteistyön aloittajia.

” (--) meidän pitäis niinkun saada sitten tavallaan niitä nuorisotyöntekijöitä tai yhteisöpedagogeja kouluun mukaan konkreettisesti, että ei vaan et joku opiskelija tekee harjotteluaan täällä, mikä on tietysti tärkeä, mutta että se vois olla pidemmän aikaa niin sillon hän ehtis tuntee ne ihmiset talossa ja sitten vois tavallaan luottaa et kuukauden päästäkin täällä on nuorisotyöntekijä (--)” (HK1)

”Tosiaan uutta OPSia en nyt muista, että onko siellä niinkun mitään niinkun osotettuja velvollisuuksia sitten siihen asiaan. Mutta noilla mä nyt lähtisin liikkeelle, että jos mulle tarjottais tänne niinkun nuorisotyöntekijää edes osakaseks niinkun tai yhteisöpedagogia, niin kyllä mä niinkun tuota kautta sitä roolia löytäisin sitten sinne. Terveisiä nuorisotyölle, että ottavat yhteyttä. (HK4)

Koska yhteistyö nuorisotyön ja lukioiden välillä nähdään jo tärkeänä, tulisi toiminta viedä seuraavaksi hallinnon tasolle päätettäväksi. Luottamusta toimialojen välillä tulisi jatkuvasti rakentaa yhteisen, läpinäkyvän keskustelun myötä.

” (--) siis vaik täällä ollaan, että opettajatkin on, tekee sitä kasvatus ja nuorisotyötä tavallaan omalla tavallaan, mut ne ei niinku oo täällä nuorten kanssa. Ei tavallaan tiedä et mikä tai mitä niinku nuorten elämässä kuuluu niin hyvin, ku niinku me, jotka ollaan tavallaan nuorten keskellä, nähään ne jatkuvasti tuolla kentällä, et kyllä mä oon sitä mieltä, että nuorisotyötä tarvii paljon enemmän ja sitä pitää laajentaa eri muotoihinkin lukiossa.” (YP1)

7.2 Lukion ja nuorisotyön yhteistyö

Monialainen yhteistyö Jyväskylän Lyseon lukiossa nähtiin toimivana etenkin opiskeluhuollon henkilöstön välillä. Psykologi, kuraattori, terveydenhoitajat, erityisopettaja ja opinto-ohjaajat työskentelevät oppilaitoksen sisällä vierekkäisissä työhuoneissa, toisessa kerroksessa sijaitsevassa ”tukikohdassa”. Opiskeluhuollon haastateltavat pitivät tukikohdassa työskentelevää henkilöstöä sekä opettajia lähimpinä yhteistyökumppaneinaan. Haastateltavat kokivat tärkeimpinä yhteistyökumppaneina lukion ulkopuolella opiskelijaterveydenhuollon, lääkärit, nuorisovastaanoton, nuorisopsykiatrin, lastensuojelun, kelan, korkeakoulujen edustajat ja tietysti opiskelijoiden vanhemmat.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan lukioiden paikallisen opetussuunnitelman tulee sisältää kuvaus siitä, miten alueellista monialaista yhteistyötä toteutetaan eri yhteistyökumppaneiden, mukaan lukien nuorisotoimen kanssa. (Opetushallitus 2020d,

28.) Näin ollen lukiolla on velvoite tehdä yhteistyötä nuorisotoimen kanssa ja nyt onkin tärkeää pohtia, millaista yhteistyön tulee käytännössä olla, jotta se edistää lukio-
laisten hyvinvointia.

Toimiva monialainen yhteistyö edellyttää haastateltavien mielestä hyvää ja toimivaa tiedonkulkua sekä oppilaitoksessa työskentelevien työnkuvan hahmottamista. Tärkeänä pidettiin sitä, että yhteistyökumppanit saadaan helposti kiinni ja päästään siten käsittelemään viipymättä nuoren asioita ja niitä asioita, mitkä kulloinkin ovat tärkeitä ja aiheellisia. Keskinäistä yhteisymmärrystä ja luottamusta sekä toisten työn arvostamista pidettiin tärkeänä toimivan yhteistyön kannalta. Haastateltavat kokivat myös opiskelijan kannalta erinomaisena opiskeluhuollon henkilöstön tavoitettavuuden samasta paikasta. Näiden toteutumiseen tulisi siis tulevaisuudessa pyrkiä.

*” (---) se että saa, saa yhteistyökumppanit kiinni ja päästään niinkun, päästään sit käsittelemään niitä asioita mitkä siinä kulloinkin on (---) et täähän on niinkun huikea, kun me olemme kaikki tässä saman aulan äärellä (---) jo ihan opiskelijankin näkökulmasta et hän tulee tänne, niin hänellä on nämä keskeiset ta-
hot tässä heti saatavilla (---) ” (HK1)*

Haastateltavat mainitsivat lukion ja nuorisotoimen tämänhetkisestä yhteistyöstä esimerkkeinä oppilaitosdiakonin käyvän lukioilla pitämässä muun muassa kahvituksia ja kamukerhoa sekä yhteisöpedagogiharjoittelijat, jotka ovat tehneet harjoittelua lukiolla. Lisäksi mainittiin Gradian nuorisotyöntekijät, jotka ovat satunnaisesti olleet mukana esimerkiksi kamukerhossa, sekä TAKKU-hankkeen työntekijät, joiden kanssa on pohdittu opiskelijan kouluun saattamista, mikäli opiskelijalla on ollut paljon poissaoloja tai vaikeuksia tulla kouluun. Haastateltavat mainitsivat yhtenä yhteistyökumppanina myös Vivo-valmennuksen, joka on lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille tarkoitettu valmennus, jonka sisältö jakautuu sosiaaliseen vahvistamiseen ja opiskeluvalmiuksien tukemiseen (Jyväskylän kaupunki 2020).

7.2.1 Työn koordinointi ja tavoitteiden seuranta

Nuorisotyön ja lukion yhteistyön koettiin kuitenkin olevan hyvin vähäistä ja toteutuvan pääsääntöisesti vain yhteisöpedagogiharjoittelijoiden avulla. Lukiolaisten hyvinvointia edistävä ja vaikuttavasti toteutettu yhteistyö vaatisi haastateltavien mukaan uudenlaisen toimintatavan käynnistämistä ja sen tarkkaa koordinoitua.

”No lähinnä varmaan se isoin haaste on, että sitä nuorisotyön ja lukion yhteistyötä ei oo koordinoitu millään tavalla. Että sehän on täysin sattumanvaraista, ja nythän se on ainoastaan näitten harjoittelijoitten kautta (—)” (HK4)

”Tämmösen niinku uuden toimintatavan käynnistyminen ja varsinkin kun nuorisopuoli on ja koulupuoli ei oo aina ollu välttämättä niinku samojen hallintojen ja samojen esimiesten alla, nii se on semmonen hyvin pitkä historiallinen niinku, tällä tavalla hankaluus siinä.” (HK2)

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradiassa työskentelee tällä hetkellä yksi vakituinen nuorisohjaaja ja lisäksi nuorisotyötä toisella asteella Jyväskylässä tekevät jo edellä mainitut TAKKU-hanke, Vivo-valmennus, seurakunnan palkkaama oppilaitosdiakoni sekä yhteisöpedagogiharjoittelijat. Opiskelijoita on Gradiassa yhteensä 22 000 ja haastateltavien mukaan nuorisotyöntekijöiden tämänhetkiset resurssit eivät ole riittävät lukioissa tehtävään nuorisotyöhön. Yhteistyötä ei haastateltavien mukaan ole tähän mennessä hoidettu tarpeeksi tehokkaasti, vaan nuorisotoimi ja lukiot ovat enemmänkin toimineet erillään.

”Mutta sit ajattelee, että pieni, vaan pari henkilöä ja sitten kuinka paljon Gradiassa on niin kuin ihan jo kampuksia ja puhumattakaan opiskelijamääristä, niin onhan se resurssi niinku sitte häviävän pieni.” (HK1)

”(—) niinku oikeesti monta tuhatta nuorta (—) että suurin haaste on varmaan nyt se nuorisotyöntekijöiden puuttuminen. Että mä en tiedä, että miten vaikee niitä on tänne saadakaan sitte, kun joku siellä Gradialla varmaan asioista päättää, että se nyt on, koen sen suurimpana haasteena tässä.” YP1

”(—) eiköhän nyt niinku lukioilla oo kummiskin tämmönen niin kun jo sisään kirjoitettuna tämmönen tietty yhteistyövelvoite niin kun olla mukana muitten toimijoiden kanssa tässä yhteistyössä, että on kyllä niin kun huonosti hoidettu asia tähän mennessä, mutta toivottavasti tässä nyt sitten jatkossa asiat menis vähän paremmin ja eteenpäin. Mut mielenkiintosta, että ei nuorisotoimesta olla ikinä oltu yhteydessä, että kyllä ne niinku aika omia saarekkeitaan on sitten.” (HK4)

7.2.2 Näkyväksi ja tunnetuksi tekeminen

Haastateltavien mielestä lukiolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi, olisi tärkeää, että nuorisotyö saisi näkyvyyttä lukioissa. Satunnaisesti lukiolla pyörähtävä nuorisotyöntekijä ei haastateltavien mukaan saa kokonaisvaltaista kuvaa lukiolaisten hyvinvoinnista, eikä näin ollen pysty kunnolla vastaamaan nuorten tarpeisiin. Satunnaisesti lukiolla tehtävä nuorisotyö ei myöskään vastausten perusteella jää opiskelijoiden tai koulun henkilökunnan mieleen, eikä kukaan näkymätön voi saada aikaan konkreettista ja pysyvää muutosta lukiolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Haastateltavat kokivat, että jatkuvalla lukion arjessa mukana olevalla nuorisotyöllä pystyttäisiin puuttumaan esimerkiksi yksinäisyyteen ja tukemaan nuoria paremmin. Haastateltavien mukaan nuoret kokevat myös turvallisemmaksi lähestyä sellaista henkilöä, joka on lukion arjessa mukana päivittäin ja tullut nuorille tutuksi.

”Siis täällähän ei oo ainakaan meidän harjoittelun aikana ja eikä mitä me nyt ollaan opiskelijoille ja opettajille puhuttu, niin ne ei muista, että täällä ois koskaan käynytään nuorisoyöntekijää tai mitään tämmöstä, että ainakaan toiminta ei oo ollu mitenkään näkyvää ja just se, että jos täällä kerran kuussa käy niin siitä ei oikein saa semmosta kokonaisvaltaista kuvaa, että mitä täällä lukion nuorille kuuluu ja minkälaisii tarpeita tääl lukiolla on niinku just nuorisotyön saralla.” (YP1)

Lukion ja nuorisotyön yhteistyön kannalta huomioitavaa on myös nuorisotyön tunnettavuus lukioissa. Haastateltavat nostivat esiin epätietoisuuden nuorisotyöstä ammattialana ja heidän mielestään nuorisotyön tunnettavuutta lukioissa pitäisi edistää tekeillä työstä paitsi näkyvämpää, mutta myös avaamalla nuorisotyön työtehtäviä, työmuotoja ja menetelmiä lukion henkilöstölle. Haastateltavien mukaan nuorisotyö voisi tuoda oppilaitokseen omaa osaamistaan, nuorisotyöllisiä menetelmiä ja työkaluja myös opetushenkilökunnan ja opiskeluhuollon käyttöön. Tämä vaatisi haastateltavien mukaan yhteistä keskustelua, ammattialojen tutustumista toinen toisiinsa sekä koulutuksellista asiaa, jotta lukion henkilökunta voisi omassa arjessaan kohdatessaan nuoria, toimia lukiolaisten hyvinvointia edistäen entistä paremmin.

”(—) monet opettajat ei ees tiedä mikä on yhteisöpedagogi. Nii se, että jos opettajillakin ois joku pieni semmonen tietotausta, et mitä tää homma niinkun käytännössä tarkoittaa, tai edes teoriassa, nii se ois hyvä, et se on oikeesti haaste minkä mä oon huomannu täällä (—)” (YP3)

” (--) onko jotain semmosia menetelmiä nuorisotyöllä annettavissa, jota sit tavallaan meidän opettajat niin kuin tai meidän muu opiskeluhuollon väki vois niin kuin nykyistä paremmin hyödyntää. Mä en ihan tarkkaan niinkun kaikkee tiedä, mitä siellä on. Siellä on varmaan semmosta annettavaa, että tuli mieleen, että voisko olla jotenkin, että nuorisotyön menetelmistä niinku avattais opettajille tai kerrotais (--) ” (HK2)

”Tosi tärkeä, että koska ei opettajilla varmaa oo ymmärrettävästi, niin mielikuvaa, että mitä se tänä päivänä on. Mitä kaikkia menetelmiä nuorisotoimella on niinku käytettävissä (--) ” (HK1)

7.2.3 Työn resurssointi

Haastateltavien vastauksissa korostui se, että ehkäisevään työhön tulisi panostaa enemmän. Toisaalta vastauksissa myös ilmeni, että psykologeja kaivattaisiin enemmän ja terveydenhoitaja resurssien lisäämistä on myös mietitty. Aiemmin kuvailin tuloksissa esiin nousseen ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä lukiolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Nuorisotyön ennaltaehkäisevällä työotteella voidaan vähentää nuorten syrjäytymisen riskiä, mielenterveyden ongelmia ja sitä, ettei pahoinvointia pääsisi kehittymään. Mikäli ehkäisevään työhön panostettaisiin enemmän, ei välttämättä tarvittaisi niin paljon korjaavaa työtä. Työhön tulisikin haastateltavien mukaan ohjata enemmän resursseja ja pitkällä tähtäimellä, yhteiskunnalle tulisi lopulta halvemmaksi panostaa enemmän ehkäisevään kuin korjaavaan työhön.

”Mut se on kyllä outoo, et jos niinku ei oo resursseja, koska nää mielti uuden terveydenhoitajankin palkkaamista nii miks ei sit tavallaan ois resursseja laiteta nuorisotyöhön. Siis kolmannen terveydenhoitajan (--) että jos tänne palkkais jonkun edistää nuorten hyvinvointia kentällä, nii ehkei sit tarvis enemmän näitä ns. korjaavia niinku, et se ennaltaehkäisy, siihen panostettais, nii sit ei tarvis nii paljon sitä korjausta.” (YP1)

Lukiouudistuksen yhtenä lähtökohtana on ollut lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen, joka haastateltavienkin mukaan korostuu nyt selvästi lukion opetussuunnitelman perusteissa. Vastausten mukaan uuden opetussuunnitelman käyttöönoton suunnittelu- ja toteutusvaiheessa tulisi pohtia, millä tavoin lukion ja nuorisotyön resursseja ja voimavaroja yhdistetään ehkäisevään työhön.

”Uuden OPSin henki, kun se korostaa hyvinvointia niin (---) Niin nyt tavallaan sille on ikään kuin lupa ja jopa niin kuin velvoitekin mieltä, että miten niitä resursseja ja voimavaroja sillä tavalla yhdistää” (HK2)

Lukion ja nuorisotyön välisen yhteistyön rakentuminen edellyttäisi haastateltavien mukaan johtotasolla tehtävää pohdintaa ja päätöksiä tarvittavista resursseista ja nuorisotyön tehtävistä lukiossa. Haastateltavien mukaan Gradian johtohenkilöstön sekä nuorisotoimen tulee ensin nähdä yhteistyön muodostaminen tärkeäksi. Sen jälkeen tulisi pohtia, miten lukioiden nuorisotyö resursoidaan ja mitkä olisivat nuorisotyön vastualueet lukiossa sekä millaista toiminnan tulisi olla, jotta se hyödyttäisi molempia osapuolia.

”Se edellyttää tietysti sitä, et se koulun johto niin kun näkee sen asian tärkeeksi ja sitten tavallaan samalla tavalla nuorisotyön puolelta niin kun nähdään tärkeeksi ja siellä on mahdollisuutta tavallaan ehkä resursoida siihen tai suunnata sitä nykyistä resurssia niin, et sitä vois siellä koulupuolella olla enempi mukana, eli ihmisten ketkä tavallaan päättää missä vaikka työntekijät työskentelee tai miten resursseja jaetaan nii heidän pitäis tavata, kohdata ja istua pöydän ääreen ja mieltä, et miten tämmönen yhteistyö hyödyttää molempia osapuolia, et siitähän se niin kun lähtee (---) ” (HK2)

” (---) Että onko se niinkun yhteistyö Jyväskylän kaupungin nuorisotoimen kanssa vai onko se sit niin, että sieltä on palkattu niinku ihan oma nuorisotyöntekijä sit tänne (---) että oisko meillä niinku kampuksilla nuorisotyöntekijä ja mistä se sitten vastais (---) että vai onko meillä täällä yks, joka kiertäis eri kampuksilla tai jotain muuta siitä tavasta, että siitähän vois tehdä sitten esitystä. Mutta että erilaisia vaihtoehtoja siinä varmaan sitten olis.” (HK4)

”Kun meillä on kummiskin täällä kuraattori, psykologi, tietysti opinto-ohjaajat ja tietysti ryhmänohjaajat omassa roolissaan, sit meillä on tossa toi Vivo -toiminta ja niin poispäin ja sit meillä on niinku sanottu sen seurakunnan kanssa diakoni täällä, niin mun mielestä ois äärimmäisen luontevaa, että myös nuorisotoimi ois täällä mukana ja ihan niinku näkyvässä roolissa (---) Että itse ainakin otan mielihyvin sellasta yhteistyötä vastaan.” (HK4)

”Mut siinä on just (---) tärkeätä se, että opettajat tietää mitä se nuorisotyö on, et sitä vuoropuhelua pitää tiivistää, ja oppia tuntee ihmisiä ja näin. Et siitä voi tulla semmonen luonteva osa koulun toimintaa.” (HK1)

Nuorisotyön ja lukioden yhteistyössä nähtiin vastausten perusteella valtavasti mahdollisuuksia. Haastateltavien mielestä, mikäli lukion ja nuorisotyön yhteistyö saataisiin toimivaksi siten, että se olisi hyvin resursoitu, olisi mietitty välineet ja työtehtävät sekä selkeät tavoitteet, niin silloin nuorisotyöllä olisi tavallaan aivan uusi ympäristö lähteä luomaan ja kehittämään nuorten hyvinvointia tukevaa toimintaa.

”Et niinku, jos tavallaan tunnustetaan tää nuorisotyön tärkeys täällä ja aletaan hommaa vakituisia niin tässä on ihan niinku tavallaan uusi ympäristö joillekin nuorisotyöntekijöille luoda tällanen, tämmösiä omia toimintamalleja ja kokeilla kaikkee uutta.” (YP1)

Vastaajien mielestä vahvan yhteistyön rakentaminen lukion ja nuorisotoimen välille olisi erittäin hyvä asia. Nuorisotyöltä kaivattaisiin vastausten perusteella esitystä yhteistyön mahdollisuuksista ja nuorisotyön toimijuudesta lukiossa. Yhteistyön rakentuminen edellyttäisi yhteistä keskustelua siitä, mitä nuorisotoimella on tarjota ja mitä lukiolla on tarjota sekä myös mitä lukiolaiset toivoisivat. Mutta ennen kaikkea, yhteistyön rakentuminen edellyttäisi hallintotasolla tehtäviä päätöksiä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitän omat johtopäätökseni ja konkreettiset kehittämissuositukset osaksi Jyväskylän Lyseon lukion uutta opetussuunnitelmaa. Kehittämissuositukset laadukkaan ja hyvinvointia edistävän nuorisotyön tekemiselle lukiossa, ovat muodostuneet kerätyn aineiston, kouluhyvinvointiin ja nuorisotyöhön perustuvan tietoperustan sekä omien tulkintojeni pohjalta.

Tutkimuksen haastattelumateriaalista nousi vahvasti esiin resurssien puute ja oppilaitosmaailman hektisyys. Tutkimus sijoittuu kahteen suureen 1200 oppilaan lukioon, jossa tilat ja opetusresurssit asettavat erilaisia haasteita käytännön arjessa tapahtuvan hyvinvointityön toteuttamiseen sekä nuorten kohtaamiseen.

Tutkimuksessa nousi esiin paljon viitteitä jo kehitetyistä ja toisen asteen oppilaitosympäristöön mukautetuista ja vielä kehittyvistä nuorisotyön työmuodoista. Erityisesti sosiaalinen media ja sen luomat sekä edesauttavat uudet vuorovaikutustilanteet, sekä palveluohjauksen vahva rooli nousi esiin tuloksista.

Nykyisellä henkilökunnalla ei ole riittävästi aikaa kohdata nuoria. Lukioon tarvitaan uudenlaisia työmuotoja, jotta nuorten tarpeisiin voidaan vastata. Työtä toteuttamaan tarvitaan myös uusia työntekijöitä uusilta aloilta. Esimerkiksi yhteisöpedagogien vahva osaaminen nuorisotyöstä, nuorisotyön menetelmistä ja nuorisokulttuurista tämän päivän maailmassa antaisi tulevaisuudessa yhteisöpedagogeille vahvemmin jalansijaa myös lukioden arjessa. Nuorisotyön ammattilaisten saaminen kouluun voitaisiin toteuttaa aluksi esimerkiksi hankerahoituksella. Merkittävää olisi, että nuorisotyö vakiintuisi pysyväksi osaksi lukioden rakennetta tulevaisuudessa.

8.1 Konkreettiset kehittämisehdotukset

Konkreettiset kehittämisehdotukset olen jaotellut vastaamaan työni alussa määrittelemiini tutkimuskysymyksiin.

1) Miten lukiolaisten hyvinvointia voidaan edistää nuorisotyön menetelmin?

Tutkimuksessani kävi ilmi, että ammattitaitoisille nuorisotyöntekijöille olisi lukiossa selkeästi kova tarve. Nuorisotyön menetelmin voidaan edistää lukiolaisten hyvinvointia luomalla lukioon yhteisöllisempää ilmapiiriä ja toimintakulttuuria. Nuorisotyö voisi järjestää lukiolla erilaisia yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia, teemapäiviä ja tempauksia sekä kerhotoimintaa. Kerhotoimintaa tulisi kehittää lukiossa sellaiseksi, että kerhoja olisi erilaisia, eri aiheilla ja tavoitteilla. Sekä kerhotoiminnan, että tapahtumien ja muiden järjestämisessä tulisi ensisijaisesti kuunnella opiskelijoita, millaisia tarpeita heillä on ja millaisia kerhoja, tapahtumia tai tempauksia lukioon toivottaisiin. Tästä voisi teettää opiskelijoille kyselyä. Pääasia yhteisöllisyyden edistämässä ja toteutumisessa kuitenkin on, että toiminta olisi jatkuvaa.

Nuorisotyöllä voidaan edistää lukiolaisten osallisuutta. Opiskelijoita tulisi ottaa entistä paremmin mukaan toimintojen suunnitteluun ja toteutukseen. Esimerkiksi juuri tapahtumien, tempausten, teemapäivien ja kerhojen suunnitteluun ja toteutukseen voitaisiin ottaa mukaan oppilaskunnan jäseniä, tutoreita sekä muita halukkaita lukiolaisia. Tämä lisäisi myös vertaisryhmiä ja vertaisohjausta. Esimerkiksi oppilaskunnan ja tutoreiden järjestämiin kerhoihin opiskelijoilla olisi matalampi kynnyksellinen osallistua. Nuorisotyön ammattilainen voisi olla järjestämässä erilaisia toimintoja lukioon, mutta erityisesti nuorisotyöntekijä voisi olla ohjaamassa ja kannustamassa nuoria ideoimaan ja järjestämään toimintaa itse.

Nuorisotyö tuo mukanaan uusia työmuotoja lukioon, kuten digiosaamisen. Keräämäni aineiston mukaan esimerkiksi Discord-serverin käytöstä oli hyviä kokemuksia. Netin välityksellä on mahdollisuus tavoittaa laajemmin nuoria lukion sisällä ja nettikanavan käyttö mahdollistaa matalan kynnyksen yhteydenoton turvalliseen aikuiseen edesauttaen nuorten uskallusta kohdata nuorisotyöntekijä myös kasvotusten.

Ryhmäyttäminen on tärkeä osa turvallisen ja yhteisöllisen opiskeluympäristön luomisessa. Opetushenkilökunnalla ei välttämättä ole tarpeeksi aikaa tai osaamista opiskelijoiden ryhmäyttämiseksi. Nuorisotyö pystyisi tukemaan opetushenkilökuntaa tämän tehtävän toteuttamisessa, sillä ryhmäprosessi elää jatkuvasti eikä kerran vuodessa tapahtuva ryhmäyttäminen ole siksi riittävää.

Läsnäolo ja matalan kynnyksen kohtaaminen nousivat vahvasti esiin aineistosta. Esiin nousi toiveita sen suhteen, että lukiossa olisi läsnä henkilöitä, joita nuoret voisivat kohdata erittäin matalalla kynnyksellä heidän kouluaikinsa sisällä olevalla vapaa-ajallaan ja ilman ajanvarausta. Opetus- ja opiskeluhuollon henkilökunnalla ei ymmärrettävästi ole aikaa tämän tehtävän toteuttamiseen. Tehtävän toteuttamiseksi nuorisotyötä tarvitaan lukioon enemmän.

Käytännön esimerkkinä Lyseon lukion kohdalla voisi lukion yhteistiloihin perustaa oman pisteen, jossa nuorisotyöntekijät olisivat päivystämässä välituntiaikoihin sekä iltaapäivisin. Nuorisotyön resurssin vahvistamisen myötä mahdollistuisi yhteistyö myös kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyötoimijoina voisivat olla nuorisoyhteistyöt, urheiluseurat sekä nuorten kansainvälistä liikkuvuutta ja kulttuurien tunte-
musta edistävät organisaatiot.

Kolmannen sektorin toimijoilla olisi mahdollisuus tuoda erilaisia kiinnostavia vaihtoehtoja opiskelijoiden vapaa-ajan harrastustoimintaan. Järjestöt tarjoaisivat myös mahdollisuuksia verkostoitumiseen ja mielekkääseen vapaaehtois- ja kansalaistoimintaan. Lukion arjessa työskentelevä nuorisotyön ammattilainen voisi olla se henkilö, joka järjestää erilaisia yhteistyötahoja vierailemaan lukioon.

Nuorisotyön ammattilainen toimisi lukion arjessa ruohonjuuritasolla, helposti lähestyttävänä linkkinä opiskelijoiden, opiskeluhuollon ja opetushenkilöstön välillä. Työnkuva pitäisi sisällään esimerkiksi opinto- ja työnhakuasioissa auttamista ja perusarjen tukea, kuten kouluun saattamista tai pankkiasioissa auttamista. Lisäksi lukion arjessa toimivalla nuorisotyöntekijällä on opetushenkilökuntaa paremmat edellytykset havaita ja puuttua lukiossa mahdollisesti tapahtuvaan syrjintään tai kiusaamiseen.

Edellä mainittujen ratkaisujen voitaisiin katsoa myös edesauttavavan sekä tukevan oppimista ja uuden opetussuunnitelman määrittämiä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita.

2) Millainen lukion ja nuorisotyön yhteistyö edistää lukiolaisten hyvinvointia?

Tärkeintä yhteistyön rakentumisessa lukion ja nuorisotoimen välillä näyttäisi tutkimusten tulosten perusteella olevan, että yhteistyölle luotaisiin organisatorinen rakenne ja paikka. Tämä tarkoittaa sitä, että lukioiden ja kunnan nuorisotoimen tai nuorisotyötä tarjoavien palveluiden, kuten esimerkiksi kolmannen sektorin nuorisojärjestöjen välille luotaisiin pysyvä ja säännöllinen yhteistyörakenne. Kolmannen sektorin nuorisojärjestöillä on vahvaa osaamista nuorten kanssa toimimiseen.

Toinen vaihtoehto voisi olla, että oppilaitos itse tuottaa toiminnan, eli nuorisotyöntekijä olisi oppilaitoksen työntekijä. Nuorisotyöntekijä kuuluisi yhtä lailla oppilaitoksen vakituiseen henkilökuntaan opetushenkilökunnan ja opiskeluhuollon henkilökunnan ohella. Tällöin tärkeää on, että opetustoimessa tiedostetaan nuorisotyön tehtävät, tavoitteet, voimavarat ja mahdollisuudet.

Aluksi olisi hyvä järjestää esimerkiksi työseminaari nuorisotyön ja opetuspuolen henkilöstön kanssa ja pohtia, miten lukiolaisten hyvinvointia lähdetään yhteistyöllä tukemaan. Seuraavaksi yhteistyölle määritellään tavoitteet. Lukiossa tehtävän nuorisotyön

tavoitteet tulisi kirjata yhdenmukaisesti nuorisotyötä sekä lukiota ohjaaviin asiakirjoihin, kuten nuorisotyön strategiseen kehittämisen- tai toimintasuunnitelmaan ja lukion opetussuunnitelmaan. Tavoitteiden määrittämisen jälkeen laaditaan oppilaitos- tai aluekohtainen yhteistyösopimus, johon laaditaan työnkuva nuorisotyöntekijälle lukiossa. Työnkuva määrittää nuorisotyöntekijän mahdollisia työtehtäviä lukiossa sekä viestii lukion henkilöstölle yhteistyön mahdollisuuksia nuorisotyöntekijän kanssa. Teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen pohjautuvia sekä aineistossa esiin nousseita nuorisotyön työmuotoja, tehtäviä ja rooleja on kuvattu edellä. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 65–67.)

Selvitys ja valmisteluvaiheiden jälkeen nuorisotyöntekijän työ lukion arjessa kasvatuskumppanina opetushenkilöstön kanssa voi alkaa. Toiminnan edetessä työnkuvaa tarkistetaan aika ajoin sekä työn merkitystä ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan. Palautetta kerätään säännöllisesti lukion henkilökunnalta ja opiskelijoilta. Palautteiden pohjalta toimintaa kehitetään jatkuvasti. Jokainen näistä vaiheista on tärkeä, jotta yhteistyö on laadukasta ja pitkäjänteistä. (mt., 66–67.)

Riippumatta siitä, kumman edellä esitetyn mallin mukaisesti toiminta järjestettäisiin, niin liikkeelle voisi lähteä aluksi hankemuotoisella toiminnalla. Tällöin lukion ja nuorisotyön toimijoille avautuisi mahdollisuus tutustua toistensa työtapoihin ja siten molempien työn tunnettavuus kasvaisi. Yhteistyön tiivistäminen eri toimijoiden välillä sekä ennakkoluuloton suhtautuminen eri ammattiryhmien väliseen yhteistyöhön perinteisessä oppilaitosmaailmassa on ensiarvoisen tärkeää.

Jotta nuorisotyöstä tulisi osa lukioiden rakennetta, edellyttää se hallintotasolla tehtäviä päätöksiä. Näiden päätöksiä myötä päästään kehittämään työmuotoja ja moniammatillista yhteistyötä. Hankkeen myötä voitaisiin tuoda esiin lukion ja nuorisotyön välisen yhteistyön useita hyötyjä, jonka myötä myös pysyvä resurssointi toiminnalle olisi helpommin perusteltavissa. Uuden opetussuunnitelman käyttöönoton valmistelun yhteydessä erilaisten kehittämiseen linkittyvien hankerahoitusten hakemismahdollisuutta tulisi lukioiden siten selvittää.

9 POHDINTA

Tulevaisuudessa nuorisotyön rooli lukiossa tulisi olla vahvempi, jotta uuden opetus-suunnitelman tavoitteet hyvinvoinnista toteutuisivat. Toisella asteella roolia on pyritty vahvistamaan jo ammatillisen koulutuksen puolella mutta lukiolaisten kouluterveyskyselyn perusteella myös lukiossa on tarvetta ennaltaehkäisevälle sekä etsivän nuorisotyön muotoja sisältävälle nuorisotyölle.

Tämä luku sisältää eettistä pohdintaa tutkimuksen luotettavuudesta ja työn yhteiskunnallisesta merkityksestä. Luku pitää sisällään myös itsearviointia ja lopuksi esitän jatkokehittämiskysymykset.

9.1 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen luotettavuutta mitataan reliabiliteetin ja validiteetin kautta. Reliabiliteetin arvioinnin kriteerinä on arvioida tutkimustulosten pysyvyyttä, mikäli tutkimus toistettaisiin. Validiteetin käsite tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata tutkimuksen kannalta oikeita asioita. (Kananen 2017, 175.)

Tutkimuksen tulosten on oltava luotettavia ja luotettavuus saavutetaan laadullisessa tutkimuksessa suunnitelmallisuudella sekä syventymällä huolellisesti tutkittavaan ilmiöön ja taustalla vaikuttavaan teoriapohjaan. Luotettavuustarkastelua voi kvalitatiivisessa tutkimuksessa tehdä eri keinoin. Arvioitavuuden kriteerien mukaan luotettavuustarkastelun perustana on riittävä dokumentaatio, jonka avulla tutkimuksen tulokset voidaan jäljittää ja arvioida. (mt., 173, 176.)

Miten reliabiliteetti ja validiteetti omassa tutkimuksessani toteutui? Tutkimuksessa luotettavuutta lähestytään arvioitavuuden kautta. Tutkimuksen aikana olen pitänyt kirjaa tutkimuksen aikana tehdyistä ratkaisuista ja tarkastellut valintoja kriittisesti peilaten tutkimussuunnitelmassa määrittelemääni tutkimusasetelmaan. Tutkimus on toteutettu toimeksiantona, joten tutkimusote kohdentuu osin tilaajaorganisaation käytännön toimintakentän perusteella. Olen avannut tutkimuksen taustat ja perustellut tekemäni valinnat lukijalle.

Tutkimusprosessin tarkka kuvaaminen on laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kannalta keskeistä. Pyrin kuvaamaan tutkimuksen vaiheet ja valitut menetelmät tarkkaan ja yksityiskohtaisesti. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa ja tutkimuksen aikana olen käynyt läpi useamman kerran tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten suhdetta. Kävin läpi tutkimuksen kannalta relevantit käsitteet ja aihealueet, joita on hyödynnetty käytetyn lähdemateriaalin valinnoissa ja arvioinnissa. Tutkimustulosten analysoinnin olen avannut lukijalle mahdollisimman laajasti sekä esittänyt perustelut tutkimuksen tulosten ja kehitysehdotusten pohjalle.

Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt haastattelua. Olen haastatellut Lyseon lukion henkilökuntaa sekä yhteisöpedagogiharjoittelijoita Lyseon ja Schildtin lukioilla. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olisi ollut hyötyä laajentaa tutkimushaastattelu lukio-opiskelijoihin ja toteuttaa haastattelut opiskelijanäkökulmasta samojen haastatteluteemojen ympärille. Lopuksi haastattelun tuloksista olisi ollut mahdollista tehdä riskiä vertailua. Vaihtoehtoisesti olisin voinut käyttää tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi triangulaatiota, eli olisin käyttänyt tämänhetkisen tutkimusmenetelmän lisäksi myös kvantitatiivista menetelmää ja teettänyt esimerkiksi lukiolaisille määrällisesti laajempaa kyselyä hyvinvointiin liittyen. Työn tekemiseen käytettävissä olevan rajallisen ajan vuoksi päädyin kuitenkin jättämään lukiolaisille teetetävät haastattelut tai kyselyn pois ja etsiä vastauksia lukiolaisten hyvinvointiin liittyen jo olemassa olevista tutkimuksista, kuten kouluterveyskysely ja lukiolaisbarometri.

9.2 Itsearviointi

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen, mutta myös jokseenkin haastava prosessi. Haasteita opinnäytetyön tekemiseen loi suhteellisen tiukka aikataulu ja töiden tekeminen samanaikaisesti. Mikäli olisin aloittanut työni tekemisen aiemmin ja tutustunut lähdekirjallisuuteen paremmin ennen aineiston keräämistä ja varsinaisen työn aloittamista, olisin varmasti pystynyt tuottamaan paremman työn. Toisaalta opinnäytetyön tekemisestä jäi polte edelleen tutkia ja kehittää aihetta lisää.

Koen kuitenkin onnistuneeni tavoitteissani etsiä vastauksia kysymyksiin, miten lukiolaisten hyvinvointia voidaan edistää nuorisotyön menetelmin ja millaisella lukion ja

nuorisotyön yhteistyöllä sekä tavoitteessani tuottaa konkreettisia kehittämissuunnitelmia osaksi lukioiden paikallista opetussuunnitelmaa. Koen myös oppineeni paljon etenkin tutkimuksellisen kehittämistyön tekemisestä, mutta myös lukion toimintakulttuurista ja nuorisotyöntekijyydestä koulussa.

9.3 Työn yhteiskunnallinen merkitys

Yhteiskunnallisesti työ on merkittävä ja ajankohtainen. Erityisesti lukiolainsäädännön uudistus ja uuden elokuussa 2021 käyttöön otettavan opetussuunnitelman valmistelu ovat tärkeitä käännekohtia VANUPO:n määrittelemän nuorisotyön ja -toiminnan ohjelman käytäntöön viennissä. Uusi nuorisolaki (1285/2016, 19 §) ohjaa rahoitusta valtakunnallisille osaamiskeskuksille, joiden toiminta on kuitenkin vielä tuoretta ja kehitysvaiheessa. Tässä vaiheessa on tärkeää tuoda rohkeasti esiin ajatuksia erityisesti käytännön nuorisotyön kentän työmuotojen luonteesta ja työn uudelleen organisoinnista.

Erityisen merkittävää onnistuneen, vaikuttavan ja hyvinvointia edistävän nuorisotyön saralla on kohtaaminen nuorten kanssa heille ominaisissa ympäristöissä ja rajapinnoilla. Oppilaitosmaailma on ikäluokkaa tehokkaasti läpileikkaava instituutio, jonka kautta voidaan tavoittaa merkittävä osa ikäluokasta. Oppilaitosyhteistyö ja erityisesti oppilaitosten sisällä tehtävä nuorisotyö tulisi laajentaa paitsi peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen pariin, myös lukioihin. Käytännön toteutusten esteenä on raha. Nuorisolaki (1285/2016, 16 ja 18 §) kuitenkin osoittaa rahoitusta kuntasektorille ja järjestöille nuorisotyön toteuttamisen tueksi. Yhteistyön tiivistäminen perinteisen koulu- ja kolmannen sektorin toteuttaman nuorisotyön välillä olisi yksi ratkaisu konkreettisen hyvinvointia edistävän nuorisotyön tehostamiseksi ja synergiaetujen kasvattamiseksi.

Tulevaisuuden kannalta kiinnostavaa olisi selvittää koulun ja kolmannen sektorin yhteistyömahdollisuuksia tarkemmin. Nuorisotyöllä on hyvinvointiosaamisen lisäksi monipuolista osaamista uuden opetussuunnitelman muistakin kasvatuksellisista tavoitteista, joita ovat globaali- ja kulttuuriosaaminen, vuorovaikutusosaaminen, moni-

tieteinen ja luova osaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä eettisyys ja ympäristöosaaminen. Millä tavalla nuorisotyön ammattilainen voisi olla opetustyön tukena näiden osa-alueiden toteutumisessa?

LÄHTEET

Podd, Wendy 2010. Participation. Teoksessa Batsleer, Janet & Bernard, Davies (toim.) What is youth work, 20–33. Viitattu 12.5.2020. <https://ebookcentral-proquest-com.ruka.humak.edu:2443/lib/humak-ebooks/reader.action?docID=820120>

Gradia 2020a. Siksi Jyväskylän Lyseon lukioon. Viitattu 27.3.2020. <https://www.gradia.fi/oppimaan/lyseo/siksi-jyvaskylan-lyseon-lukioon>

Gradia 2020b. Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia. Viitattu 27.3.2020. <https://www.gradia.fi/gradia/jyvaskylan-koulutuskuntayhtyma-gradia>

Gradia 2020c. Jyväskylän Lyseon lukio, lukiolinja. Viitattu 27.3.2020. <https://www.gradia.fi/jyvaskylan-lyseon-lukio-lukiolinja/l16691>

Gradia 2020d. Kansainvälinen lyseo. Viitattu 27.3.2020. <https://www.gradia.fi/oppimaan/lyseo/kansainvalinen-lyseo>

Haapanen, Sinikka 2015. Luodaan nuorisotyöstä rohkea elinvoiman liike. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie 2015. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 5. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 169, 141–151. Viitattu 24.4.2020. <file:///C:/Users/maram/Desktop/miksi%20nuorisotyötä%20tehdään.pdf>

Harsu, Maarit & Koski, Vesa-Pekka & Konstin-Harjamäki, Eija & Lehtivuori, Heli 2013. Opettajien käsityksiä ryhmäytymisestä. Ammatillisen opettajankoulutuksen kehittämishanke. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 19.5.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56434/Harsu_Koski_Kostin-Harjamaki_Lehtivuori.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Janhunen, Kirsi-Marja 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Viitattu 5.4.2020. https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1021-9/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf

Jyväskylän kaupunki 2017, 1. Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän yhteinen selvitys Jyväskylän lukiokoulutuksesta. Viitattu 27.3.2020.

https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/raportti_lukioselvitys_20170220.pdf

Jyväskylän kaupunki 2020. Toisen asteen Vivo-valmennus (Gradia). Viitattu 15.5.2020. https://www.jyvaskyla.fi/nuoriso/kasvun_maisema/toisen-asteen-pajat-gradia

Kananen, Jorma 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 212. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kiilakoski, Tomi 2016. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 107. Viitattu 5.4.2020. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf

Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie 2015. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 5. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 169. Viitattu 21.4.2020. <file:///C:/Users/maram/Desktop/miksi%20nuorisotyötä%20tehdään.pdf>

Kiilakoski, Tomi & Gretscher Anu 2012. Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Milainen on lasten ja nuorten kunta 2010 luvulla? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 57. Viitattu 17.5.2020. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf

Kiilakoski, Tomi 2012. Nuorten osallisuuden edistäminen. Nuorisotutkimusverkosto. viitattu 17.5.2020. <http://oulu.ouka.fi/seutu/Tukeva2/Oulun%20seudun%20LNPO/Kuuluuko%20aani,%20kuuntelen-tilaisuus%20171012/Tomi%20Kiilakoski%20171012.pdf>

Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina 2014. Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Uusiutuva koulu ja nuorisotyö -hanke. Verkko Sarja B 33. Viitattu 21.5.2020. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuorisotyota-koulussa-web.pdf>

Konu, Anne 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, terveystieteen laitos. Viitattu 2.4.2020 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1>

Kurki, Annina 2015. Kunnallisten nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä tämän päivän nuorista. ”Sulla pitää olla itellään aika hyvät pelimerkit, et sä pysyt tommosessa menossa mukana”. Yhteiskunta- ja kultuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen Pro gradu – tutkielma. Viitattu 19.4.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98264/GRADU-1449845297.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Leskisenoja, Eliisa & Sandberg, Erja 2019. Positiivinen pedagogiikka ja nuorten hyvinvointi. Jyväskylä: PS-Kustannus

Lukiolaki (714/2018). Viitattu 27.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180714#Pidp446992672>

Lukiolaisbarometri 2019a. Kokemukset opiskelusta ja opetuksesta. Viitattu 26.3.2020. <https://www.otus.fi/wp/wp-content/uploads/2019/11/Raportti-LB-B-Kokemukset-opiskelusta-ja-opetuksesta.pdf>

Lukiolaisbarometri 2019b. Hyvinvointi ja vapaa-aika. Viitattu 26.3.2020. <https://www.otus.fi/wp/wp-content/uploads/2019/11/Raportti-LB-F-Hyvinvointi-ja-vapaa-aika.pdf>

Nuorten akatemia 2020. Turvallisen opiskeluryhmän rakentaminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Viitattu 7.4.2020. [https://www.nuortenakatemia.fi/wp-content/uploads/2016/07/Turvallisen opiskeluryhman rakentaminen ammatillisissa oppilaitoksissa.pdf](https://www.nuortenakatemia.fi/wp-content/uploads/2016/07/Turvallisen_opiskeluryhman_rakentaminen_ammattisissa_oppilaitoksissa.pdf)

Nuorisolaki (1285/2016). Viitattu 31.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Nuoriso- ja liikunta-alan asiantuntijat ry (NUOLI) 2020. Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet. Viitattu 24.4.2020. https://www.nuoli.info/application/files/7015/7866/7683/nuoli_eettisetOhjeet_A3_191219_n.pdf

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Ollila, Henry 2015. Kouluhyvinvointi, koulumenestys ja kouluviihtyvyys. Peruskoulun yläluokkalaisten kouluterveyskyselyn tarkastelua. Luokanopettajakoulutus. Lapin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 2.4.2020 <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62066/Ollila.Henry.pdf?sequence=2>

Otus 2019. Julkaisu: Lukiolaisbarometri 2019. Viitattu 26.3.2020. <https://www.otus.fi/julkaisu/lukiolaisbarometri-2019/>

Opetushallitus 2020a. Uusi lukio 2021. Viitattu 27.3.2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/uusi-lukio-2021>

Opetushallitus 2020b. Usein kysytyt kysymykset. Miksi opetussuunnitelmat uudistetaan? Viitattu 27.3.2020 <https://www.oph.fi/fi/usein-kysytytya?themes%5BOpetussuunnitelma%5D=Opetussuunnitelma§or%5BLukiokoulutus%5D=Lukiokoulutus>

Opetushallitus 2020c. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Viitattu 29.3.2020. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/lukion-opetussuunnitelman-perusteet-2019>

Opetushallitus 2020d. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Viitattu 4.4.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Opetushallitus 2020e. Pienryhmä ja vertausohjausta lukioon? Viitattu 19.5.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/artikkeli-pienryhma-ja-vertaisohjausta-lukioon>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a. Nuorisoalan osaamiskeskukset ja nuorisokeskukset. Viitattu 26.4.2020 <https://minedu.fi/nuorisotyön-keskukset>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b. Nuorisoalan osaamisen kehittäjiksi valittiin kuusi osaamiskeskusta. Viitattu 26.4.2020. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/nuorisoalan-osaamisen-kehittajiksi-valittiin-kuusi-osaamiskeskusta

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c. Uusi lukio. Viitattu 29.3.2020 <https://minedu.fi/uusilukio>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020d. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Viitattu 26.4.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162007/OKM_2020_2_VANUPO_fi_u.pdf

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). Viitattu 20.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 413–426.

Rauas, Minna 2019. Pieniä tekoja, suuria asioita. Nuorisotyön eettinen näkökulma. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 99. Viitattu 24.4.2020. https://www.nuoli.info/application/files/8015/7866/5535/Pienia_tekoja_kirja_2_painos_verkko.pdf

Sercombe, Howard 2010. Youth Work Ethics. Viitattu 12.5.2020. <https://ebookcentral-proquest-com.ruka.humak.edu:2443/lib/humak-ebooks/reader.action?docID=743722>

Saarikkomäki, Elsa & Honkatukia, Päivi 2017. Nuorten kohtaaminen vartiointityössä – kontrollia huolenpitoa, turvaa vai näitä kaikkia? Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 42. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 196, 172–182.

Suomen 4H-liitto 2020. Hanki ajokortti työelämään. Viitattu 20.5.2020.
<https://4h.fi/toita/hanki-toita/hanki-ajokortti-tyoelamaan/>

THL – Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a. Kouluterveyskysely. Viitattu 6.5.2020.
https://sampon.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=199281&mittarit_2=199385&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161123#

THL-Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Nuoruu-
den kehitys. Viitattu 20.5.2020. [https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveys-
hairiot/nuorten-mielenterveyshairiot](https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot)

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uu-
distettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1

Ohjaus

Miten oppilaitoksenne on varautunut uuden opetussuunnitelman vaatimuksiin?

Miten lukiolaisten hyvinvointia voidaan edistää nuorisotyön menetelmin?

Mitä toivotte nuorisotyöpainotteisen ohjausmenetelmien sisältävän käytännön tasolla?

Millaiset ohjausmenetelmät koette toimivaksi lukio-opiskelijoiden kanssa?

Lukion uudessa opetussuunnitelmassa korostetaan lukiolaisten hyvinvointiosaamista. Miten näihin taitoihin jatkossa lukiossa valmistetaan opiskelijoita? Millä käytänteillä?

Ammattilaisten yhteistyö

Kuvatkaa tärkeimmät yhteistyökumppaninne ja/tai verkostonne?

Mitkä ovat mielestänne tärkeimmät elementit onnistuneessa monialaisessa yhteistyössä?

Toteutuuko monialainen yhteistyö yksikössänne? Kuvailekaa miten?

Mitä koulun ja nuorisotyön toimiva yhteistyö edellyttää?

Onko nuorisotyötä tarjoavat tahot auttaneet teitä opetustyön arjessa? Kuvailekaa esimerkkien kautta, miten?

Yhteisöllisyys

Kuvailekaa organisaationne toimintakulttuuria?

Miten toimintakulttuurinne tukee opiskelijoiden yhteisöllistä toimintaa ja osallisuutta?

Konkreettisia esimerkkejä, miten nuorisotyö/yhteisöpedagogit voisivat nykyistä paremmin tukea lukioissa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia osana uutta OPS:a?

Vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet

Miten tuette opiskelijoiden keskinäistä vuorovaikutusta tällä hetkellä?

Koetteko että opiskelijoiden vuorovaikutuksen tukemiseen tarvitaan lisää resursseja? Millaisia?

Miten edistätte opiskelijoiden välisiä sosiaalisia suhteita?

Miten mielestänne opiskelijoiden välisiä sosiaalisia suhteita voitaisiin tukea nuorisotyön menetelmin?

Liite 2

Millaisia haasteita ja tällä hetkellä on nuorisotyön ja lukioiden yhteistyössä?

Millaisia mahdollisuuksia tällä hetkellä on nuorisotyön ja lukioiden yhteistyössä?

Kokemuksia yhteisöpedagogin työskentelystä lukiossa opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa?

Toiveita yhteisöpedagogin työskentelystä lukiossa opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa?

Tuoko uusi OPS muutoksia lukioiden ja alueen nuorisotyön yhteistyöhön. Jos, miten?

Konkreettisia esimerkkejä, miten nuorisotyö/yhteisöpedagogit voisivat nykyistä paremmin tukea lukioissa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia osana uutta OPS:a?

Liite 3

Missä opintojen vaiheessa olet suorittanut harjoittelun Lyseon/Schildtin lukiossa?

Kuinka pitkä harjoittelusi Lyseon/Schildtin lukiossa on/oli?

Millainen on aikaisempi koulutustaustasi ennen yhteisöpedagogiopintoja?

Miten koette nuorisotyön tarpeellisuuden lukiossa harjoittelunne perusteella?

Millaisia haasteita tällä hetkellä on nuorisotyön ja lukioiden yhteistyössä?

Millaisia mahdollisuuksia tällä hetkellä on nuorisotyön ja lukioiden yhteistyössä?

Kokemuksia yhteisöpedagogina työskentelystä lukiossa opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa?

Mitä harjoittelunne pitää sisällään, mitä ovat harjoittelunne työtehtävät lukiossa?

Millaista erityistä osaamista yhteisöpedagogilla on nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi lukiossa?

Konkreettisia esimerkkejä, miten nuorisotyö/yhteisöpedagogit voisivat nykyistä paremmin tukea lukioissa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia?